

OBSAH

OBSAH	1
ÚVOD	3
TEORETICKÁ ČÁST	
1 VYMEZENÍ POJMŮ SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY	5
1.1 RODINA.....	5
1.1.1 VÝZNAM RODINY PRO DÍTĚ.....	6
1.1.2 RODIČOVSKÉ ROLE VE VZTAHU KE ŠKOLE.....	6
1.2 POHLED NA DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	8
1.3 PŘEDŠKOLNÍ ZAŘÍZENÍ: MATEŘSKÁ ŠKOLA.....	12
2 VZTAHY MATEŘSKÉ ŠKOLY S RODIČI	16
2.1 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE PŘED ROKEM 1989.....	17
2.2 SOUČASNÝ POHLED NA SPOLUPRÁCI MŠ S RODINOU.....	17
2.3 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM – PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	19
3 INOVATIVNÍ PEDAGOGICKÉ PROGRAMY PODPORUJÍCÍ SPOLUPRÁCI S RODINOU	20
3.1 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ŠKOLA PODPORUJÍCÍ ZDRAVÍ... ..	21
3.1.1 PROJEKT „ZDRAVÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA“	21
3.1.2 HLAVNÍ CÍLE PROGRAMU	22
3.2 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM „ZAČÍT SPOLU“.....	23
3.2.1 PARTNERSTVÍ MEZI ŠKOLOU A RODINOU V PROGRAMU „ZAČÍT SPOLU“.....	25
4 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	31
EMPIRICKÁ ČÁST	
5 CÍLE PRÁCE	34
6 POUŽITÉ METODY PRO AKČNÍ VÝZKUM	35
6.1 CO JE AKČNÍ VÝZKUM.....	35
6.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	37
7 SPOLUPRÁCE S RODIČI NA MŠ ŠESTAJOVICKÁ	38
7.1 CHARAKTERISTIKA MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	38
7.2 PRÁVA A POVINNOSTI SPOLEČENSTVÍ MŠ ŠESTAJOVICKÁ.....	39

8 DOTAZNÍKY PRO RODIČOVSKOU VEŘEJNOST MŠ ŠESTAJOVICKÁ	42
8.1 KVALITATIVNÍ ZPRACOVÁNÍ A VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU PRO RODIČE	42
8.2 SKUPINOVÝ ROZHOVOR S UČITELKAMI MŠ ŠESTAJOVICKÁ.....	57
9 PROVEDENÉ ZMĚNY V PRAXI SPOLUPRÁCE MEZI ŠKOLOU A RODINOU	60
ZÁVĚR	62
LITERATURA	64
PŘÍLOHA Č. 1 FOTOGRAFIE ZE SPOLEČNÝCH AKCÍ DĚTÍ S RODIČI V MŠ ŠESTAJOVICKÁ	
PŘÍLOHA Č. 2 DOKUMENTACE ROZVOJE SPOLUPRÁCE RODIČŮ A ŠKOLY	
PŘÍLOHA Č. 3 DOTAZNÍK PRO RODIČE MŠ ŠESTAJOVICKÁ; UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU	
PŘÍLOHA Č. 4 KVANTITATIVNÍ VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	

ÚVOD

Vzdělávání začíná v mateřské škole. Institucionální předškolní vzdělávání podporuje výchovné působení rodiny. Předškolní vzdělávání je v dnešní době převážně organizováno v mateřské škole. První samostatné kroky dítěte mimo rodinný kruh vedou právě do mateřské školy. Proto se autorka domnívá, že nemalou úlohu by měla mít kvalitní a promyšlená komunikace a spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou. Tato komunikace by měla být ku prospěchu dítěte, na kterého právě tyto dvě výchovné instituce v prvních etapách jeho života působí. Cílem obou těchto institucí by měla být úspěšná socializace dítěte. Snahou této práce je popsání vzájemného působení v pomyslném komunikačním trojúhelníku rodiče-dítě-učitel v pražské mateřské škole Šestajovická. Tyto vzájemné vztahy autorka mapuje ze dvou úhlů pohledu. Na jedné straně je to rodičovský pohled na konkrétní mateřské škole. K tomuto šetření si autorka zvolila metodu dotazníkovou. Na straně druhé jsou to učitelky této mateřské školy, které se k tomuto vztahu vyjadřují a vyslovují svůj názor. Právě tyto dvě strany se musejí vzájemně doplňovat a vyrovnávat, jak praví Stanislav Štech „vyrovnávat na jedné straně s nutností zajistit individuální rozvoj osobnosti dítěte podle jeho zájmů a zvláštností a současně - na druhé straně - podporovat jeho adaptaci na život ve společnosti a osvojení nezbytných vědomostí a postojů umožňujících tuto adaptaci.“ Právě učitelky mateřských škol mají nejlepší podmínky k vzájemné spolupráci s rodinou. Ze všech výchovných a vzdělávacích institucí, kterými dítě během svého dětství projde, má právě mateřská škola nejvíce příležitostí ke komunikaci s rodiči během každého všedního dne. Úkolem této spolupráce by mělo být vzájemné vyjasnění cílů a nalezení shody ve výchově. Ve srovnání s vyššími vzdělávacími stupni v předškolních zařízeních je rodič nejvíce vnímán jako partner. Dítě poprvé překračuje hranice rodinného kruhu a získává vztah ke svým vrstevníkům. Dělá tak první samostatné krůčky.

Autorka již osm let pracuje jako učitelka v mateřské škole. V současné době se v ní ocitá i v jiné roli a to v roli rodiče – matky. Najednou si mnohem více uvědomuje, jak moc jsou důležité vzájemné vztahy mezi školou a rodinou, zvláště jak je důležitá komunikace a spolupráce mezi učiteli-dětmi-rodiči.

Rozhodla se vypracovat diplomovou práci na téma spolupráce mateřské školy a rodiny. V teoretické části vysvětluje hlavní pojmy týkající se vzájemné spolupráce školy a rodiny. Jasně vymezí tři hlavní pilíře této spolupráce: rodinu, dítě, mateřskou školu. Autorka dále mapuje pohled na spolupráci mezi školou a rodinou v proměně času. Další kapitola představuje současné legislativní zakončení a tudíž povinnost všech mateřských škol se o vzájemné vztahy a kvalitní komunikaci s rodiči zajímat. Dále autorka uvádí dva inovativní směry, které pro ni byly inspirací pro hledání nových forem spolupráce. Je jím vzdělávací program „Zdravá škola“ a „Začít spolu“. Oba tyto programy mají dlouholetou a kvalitně zpracovanou spolupráci mezi školou a rodinou. Jsou dobrými příklady při zapojování rodičů do výchovy orientované na dítě. Proto v této práci autorka uvádí hlavní principy obou těchto vzdělávacích programů.

Hlavním cílem empirické části této práce je zmapování a zhodnocení současného stavu spolupráce a na základě těchto zjištění navrhnout vlastní zkvalitnění vzájemných vztahů rodič-dítě-učitel na konkrétní mateřské škole Šestajovická. Pro tato zjištění použila autorka metodu akčního výzkumu. Pomocí kvalitativních metod zkoumání v kombinaci s dotazníkovou metodou a skupinovým rozhovorem s učitelkami mateřské školy Šestajovická. Autorka pomocí dotazníku od rodičů zjišťovala současný stav, očekávání a představy o vzájemné spolupráci. Zpracování a vyhodnocení tohoto dotazníku zpracovala pro všechny pedagogy této školy s tím, že všem učitelkám položila v dalším dotazníku doplňující otázky. Tyto otázky autorka ještě diskutovala ve skupinovém rozhovoru s učitelkami. Zjistila jaká očekávání a představy rodiče i učitelky mají o formách a možnostech spolupráce. Jako hlavní cíl si autorka stanovila zkvalitnění spolupráce v této mateřské škole. Proto navrhla a zavedla do praxe této mateřské školy několik novinek. Na závěr této empirické části autorka popisuje tyto nové formy spolupráce a popisuje jejich ověření v praxi a zda se podařilo naplnit očekávání pro zkvalitnění spolupráce mezi školou a rodinou v mateřské škole Šestajovická.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY

V této kapitole se autorka pokusí vymezit tři nejdůležitější pojmy týkající se hlavního tématu této diplomové práce. Spolupráce školy a rodiny je postavena na třech základních pilířích. Těmi jsou rodina, dítě, mateřská škola.

1.1 RODINA

Výchova dítěte v rodině je určitě nejdůležitější pro utváření jeho osobnosti. Rodině je proto věnováno mnoho pozornosti. Je zkoumána její podoba, struktura i fungování. Autoři Možný (1999) a Singly (1998) ve svých knihách uvádí výrazné změny v současné, moderní rodině. Tyto značné proměny spatřují ve změně modelu manželského a rodinného soužití, které ovlivňují způsob výchovy v rodině (Lacinová 2004). Rodina je z hlediska socializace ze tří primárních společenských skupin tou nejdůležitější. Další skupina je předškolní, školní a pracovní a dále ještě skupina vrstevníků. Rodina je nejvýznamnější součástí společenské mikrostruktury, která provází člověka nebo se ho aspoň nějak dotýká ve všech fázích jeho života.

Jak je dnes rodina definována? Je mnoho možností a pojetí rodiny, může to být pojetí ekonomické, právní, sociologické, pedagogické, ale také pojetí sociální psychologie. Jedna ze základních definic rodiny zní takto: „je to malá společenská skupina založená na svazku muže a ženy, dále je založena na dalším pokrevním svazku rodičů a dětí nebo na vztahu jej nahrazujícím (osvojení). Založená na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající ze soužití. Založená na souhrnu funkcí, které podmiňují existenci společenství a dávají mu vlastní význam vztahu k jedincům i ke společnosti“ [cit.03.03.2011].

Velký sociologický slovník vymezuje rodinu jako „původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů.“ (Jandourek 2001, str. 206)

1.1.1 VÝZNAM RODINY PRO DÍTĚ

Rodina má pro dítě nezastupitelný význam. Dítě se do ní rodí, dostává od ní či od svých rodičů genetickou výbavu, má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti, zvláště v nejranějším období jeho dětství, a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální. Velký význam rodinné péče dokazují čeští psychologové Langmeier a Matějček. V teorii o dětské deprivaci potvrzují, že v klasických dětských domovech schází rodinné socializační působení a teoreticky se postarali o rozvoj a aplikaci náhradní rodinné péče.

V rodině a rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti. V kontaktu s okolním prostředím a díky svým vlastním možnostem si dítě vytváří jakýsi vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak je mu okolní realita jeho rodiči či vychovateli zprostředkovávána. Jsou to rodiče, kteří dítě uvádějí do světa. Jde jen o to, jakým způsobem toto činí. Dítě tak zrcadlí jejich chování a rozvíjí své vlastní postoje, vytváří si svou vlastní identitu.

1.1.2 RODIČOVSKÉ ROLE VE VZTAHU KE ŠKOLE

U nás je doposud známo jen malé množství výzkumů zaměřených na toto téma. Klára Šedřová ve své kapitole knihy Škola a rodina (2004) uvádí, že se doposud o rodičích ve vztahu ke škole u nás spíše spekulovalo. Jde o téma, které se dá jen velmi těžko empiricky uchopit. Sama uvádí jeden z posledních výzkumů, které by se snad do charakteru empirických dal zahrnout. Výzkum se zaměřuje na role rodičů ve vztahu ke škole. Jde o druh výzkumu, který nebyl doposud v českých podmínkách použit. Uvádí čtyři základní rolové varianty. Rodič jako klient, partner, občan a problém. Pro výzkum byla zvolena metodologie, tedy vytváření indikátorů na základě obecně známých charakteristik jednotlivých rodičovských rolí a jejich následná transformace dotazníkových položek pro zástupce škol a rodičů. Jaká role je českým rodičům připisována ve vztahu ke škole, bylo zjištěno celkem jednoznačně. Jde o roli zákaznickou, ve značném odstupu se ukázala na druhém místě role partnerská, potom

role rodiče jako problém a na posledním místě role občana. Jak jsou tyto role popsány uvádí (Šedřová, 2004). Role zákaznická je popsána takto: rodiče v roli zákazníků nejsou obvykle těmi, kteří by se aktivně spolupodíleli na podobě školního vzdělávání. Jsou-li spokojeni s nabízenou službou, jejich dítě ve škole zůstává, nejsou-li spokojeni, jejich dítě jde o školu dál. Rodiče jako partneři jsou vymezeni takto: partnerství je ve vztahu školy k rodičům dnes už nejčastěji používaným výrazem. Nabízí rovnoprávný vztah oběma stranám, tedy vzájemné uznání přínosu partnera pro rozvoj dítěte. V jeho rámci se učitelé snaží potlačovat svou roli odborníků a přijímat pohledy rodičů jako obohacení pro svou práci. Role rodiče jako občana: jako občané uplatňují svá práva a své odpovědnosti vůči školám. Jednak se mohou účastnit veřejné politiky, jednak mohou spolupracovat na rozvoji lokálních komunit a angažovat se v dobrovolných aktivitách. Rodiče jako problém: ti rodiče, kteří málo komunikují jsou označeni za „nezávislé“, nebo naopak ti kteří se neustále snaží komunikovat, účastní se různých setkání, atd. jsou označováni jako „snaživí“. Další skupinou rodičů, které škola vidí jako problém jsou „špatní“ rodiče. Ti zpravidla neprojevují zájem o vzdělávání a výchovu svých dětí a nepodporují jejich učení.

Jaké role jsou českým rodičům připisovány ve vztahu ke škole, jsou výsledky téměř shodné, jak z pohledu školy, tak z pohledu rodičů samotných. Potvrdily to i výsledky několika diplomových prací v rámci případových studií na konkrétních školách, které použily jako výzkumný instrument stejný dotazník. Zajímavým zjištěním, které přináší tento výzkum je vysoká korelace mezi spokojeností zástupců školy i rodičů se vzájemnou spoluprací a pojetím rodičů jako partnerů školy. Z toho vyplývá, že právě partnerský přístup vykazuje největší potenciál přispívat k pozitivnímu rozvoji vztahu rodičů a školy. Závěrem Šedřová uvádí, že v českém školství a v dokumentech se s rodiči počítá „preventivně“ jako s problémem, tu jako se zákazníky, kteří mají právo volby školy, většinou ale obtížně realizovatelné, tu jako s občany, kteří mají právo vyjadřovat se k chodu veřejných institucí a sdružovat se v organizacích podporujících školu. O roli partnerské se vlastně uvažuje jen ve vizích české Bílé knihy (Šedřová, 2004).

Závěrem můžeme konstatovat, že jde o jednu z mála studií zaměřenou na toto téma u nás. Ve vztazích mezi veřejností a školou je mnoho doporučováno, avšak doposud bylo málo poznáno i analyzováno.

1.2 POHLED NA DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

V této kapitole by autorka chtěla zmapovat, jak se na dítě v předškolním věku dívali jejich vychovatelé v proměně času. Jasný přehled a ucelený rozbor pohledu na dítě v minulosti, nám může pomoci v lepším porozumění dítěte dnes. Díky tomu můžeme nacházet odpovědi na současné pedagogické otázky týkající se výchovy dítěte.

Názory na společenskou hodnotu a postavení dítěte v předškolním období se velice měnily. Na počátku dějin lidstva se na dítě nepohlíželo nijak pozitivně, nemělo žádnou hodnotu, děti přicházely na svět živelně a jejich počet se musel redukovat. Fungovalo zde otcovo právo veta, které bylo vyřčeno nad životem nežádoucího, nadbytečného či neduživého dítěte, nebo při regulaci počtu členů kmene, či při preferenci žádoucího pohlaví. Předpokládáme, že v nejstarších dobách, kdy lidé žili v tlupách se život dětí nijak neodděloval od života dospělých. Společně se zúčastňovali při zabezpečování potravy. Způsob života dětí i celého rodu závisel na způsobu obživy, který byl podmíněn klimaticky a geograficky.

I v dalším období bylo na dítě pohlíženo lhostejně, nevýznamně a necitlivě. Toto období předepisuje dětem řadu omezení, absolutní kázeň doprovázenou i tělesnými tresty. Jde o období nazývané humanismus. Humanista Michel de Montaigne (1553-1592) vyjadřuje ve vztahu k malým dětem značnou nelibost, protože „...nemají ani duševní činnost, ani zřetelně tělesné tvary, které by je činily hodnými lásky...“, a ztotožňuje se s všeobecným přesvědčením, že čas vyléčí člověka z dětství a mládí, které jsou „...skutečně obdobím nedokonalosti v každém ohledu“. (Opravilová in Kolláriková, Pupala, s.125)

Jako první myslitel, který v dějinách lidstva začal na dítě pohlížet jako na svébytnou a jedinečnou bytost byl Jan Amos Komenský (1592- 1670). Zabýval se výchovou dětí, celé své dílo zaměřil na porozumění dětským potřebám a vývojovým zvláštnostem, které, jak Komenský zdůrazňoval, byly zárukou správného vývoje celé společnosti. Poprvé zakládá a zdůrazňuje potřebu předškolní výchovy. Nutnost

systematické předškolní výchovy popsal ve dvanácti kapitolách svého Informatoria školy mateřské.

V 17. století se situace trochu zlepšila, zájem o dítě narůstal, ale myšlenky Komenského nebyly úplně vyslyšeny a doceněny. V tomto období se rodina začala proměňovat. Usazuje se ve městě, postupně se vyděluje od společnosti, zmenšuje se počet jejích členů, jde o rodinu tzv. nukleárního typu s uvědoměním si zvláštností a potřeb dítěte, o které je třeba pečovat (Štech, Viktorová, 2001).

Jean Jacques Rousseau (1712-1778) učinil velký posun v pohledu na hodnotu dítěte. Je zastáncem přirozené výchovy což znamená, že dítě je plně respektováno ve své spontaneitě i jeho věkových a individuálních zvláštnostech. Dětství považuje za jedno z nejdůležitějších období vývoje jedince, ale jen po stránce fyzického a smyslového růstu. Rozum odsouvá na pozdější období a nazývá ho obdobím „spánku“. Dětství však uznává jako plnohodnotné vývojové období rovnocenné s ostatními obdobími života člověka, což pro dítě znamená velký posun. Ve svém díle o Émilovi v roce 1762 píše „Příroda chce, aby děti byly z počátku dětmi, než se stanou dospělými“ (Mišíková, Uhrová, 2001, s. 44).

Koncem 19. století vzniká hnutí za novou výchovu, nebo se mu také říká reformní hnutí. Toto hnutí se ohrazovalo proti necitlivému postoji k dítěti a jeho výchově. Eva Opravilová o tomto hnutí píše, že se zaměřilo na široké změny obsahu a stylu života vůbec, přesáhlo hranice jednotlivých zemí a posílilo důvěru ve výchovném působení jako nástroj k uskutečnění těchto významných změn. Navazuje myšlenkově na tzv. pedagogický naturalismus (Kolláriková, Pupala, 2001 s. 126). V tomto období jde o demokratizaci výchovy, v některých zemích se vytváří kult dítěte. Snažili se o zdokonalení jeho výchovy, což vedlo k reformnímu hnutí mateřských škol jak v Evropě, tak v Americe a staly se základem pro mezinárodní spolupráci. Organizační základnou se stala kancelář Nových škol, založená v roce 1899 v Ženevě a od roku 1921 vzniká také Liga pro novou výchovu (Opravilová, 2001). V tomto období se velmi pozitivně mluví o dětství jako o období, které si dítě má prožít především šťastně, a uznává dětství jako důležitou životní etapu. Důkazem toho je spis vydaný roku 1900 Století dítěte od švédské filosofky Ellen Keyové. Tento spis se stal jedním z nejčtenějších a nejdiskutovanějších v té době. Dítě a dětství bylo opravdu hlavním tématem přelomu

století. Jednou z hlavních představitelk reformní pedagogiky byla Marie Montessori (1872-1952). O dětství tvrdí, že má hodnotu v sobě samém, nicméně však směřuje k dospělosti – podobně jako se dospělost naopak chce v určitých obdobích obracet k dětství (do dětství). V projevech absorbujícího ducha se hlásí ke slovu individualita osobnosti tak, jak je přítomna ve spontánním výrazu ještě dříve, než začne podstupovat přizpůsobovacímu námahu. Je-li ovšem na dítě naložena povinnost namáhavého přizpůsobování, je ona prvopočáteční spontánnost osobnostního výrazu přidušena, ne-li zcela zadušena, což mívá neblahé důsledky pro jeho životní cestu. (Helus, 2004, s. 35).

V první polovině 20. století se přerušila demokratizace vztahu k dítěti a to v důsledku válečných konfliktů. Poté se země rozdělily na dva hlavní proudy, demokratické západní zřízení a východní socialistické zřízení. V západním zřízení se pohled na dítě nezměnil a dále se ubíral směrem k uznání dítěte a respektování jeho individua. V roce 1960 vychází v Paříži významná Ariésova kniha Dějiny dětství. Jeho zásluhou se nadále hodně hovoří o objevování dítěte a dětství. Jako hlavní myšlenka tohoto francouzského autora se ubírá k „zeškolšťování dítěte“ s jeho podrobováním nároků všeobecné, povinné školy, jež nadále zabudovává dítě do systému institucionalizovaných nároků na ně, v obecném společenském, resp. státním zájmu (Helus, 2004, s. 30).

Naše území se dostalo do druhého proudu socialistického zřízení a pohled na dítě se poněkud změnil. Přístup k dítěti byl direktivní, a výchova se stala jednotně organizovaná, podléhající komunistické ideologii. Až po pádu železné opony se pohled na dítě opět změnil a otevřel se tak nový prostor pro individualizaci dítěte a začal se uplatňovat osobnostně orientovaný model výchovy.

S ohlédnutím na zde již vypsaná fakta můžeme říci, že jsme se doposud setkávali se snahou o cestu k objevování dítěte a uznávání jeho hodnot. Dítě a dětství je dnes uznávaným životním obdobím. Předškolní věk je chápán jako velmi důležitá životní etapa dítěte, kdy se zakládá a rozvíjí elementární a východiskové kvality jedince. Je známo, že dítě se za první čtyři roky života naučí víc, než za kterékoli jiné čtyři roky ve svém pozdějším životě. Současný pohled na dítě v jednadvacátém století opět nabírá malé změny. Ukazuje se, že i když dítě známe dobře, máme ho prozkoumané z různých vědních oborů, tak vyvstávají nové problémy, které jsou nemalé. Neumíme je zatím

řešit. Zdeněk Helus ve své knize *Dítě v osobnostním pojetí* (2004) hovoří o znepokojení nad dítětem a dětstvím dnes. Klade si otázku, zda se v průběhu staletí a zejména posledních desetiletí nezměnilo i samo dítě, zda jeho dětství není jiné, než bylo dřív. Uvádí, že se určitě změnily životní podmínky současných dětí a to tak podstatně, že musíme předpokládat i dopad těchto změn na jejich charakteristické znaky a projevy. Současné dětství se stává více rozmanité. Nejvíce vidí rozdílnost v podnětnosti prostředí každého dítěte. To vyplývá z kultury a rozlišenosti vzdělanosti rodičů, v jejich majetkových poměrech, ve výchovných stylech v kvalitě škol a využívání mimoškolních vzdělávacích příležitostí, z odlišností hodnotových preferencí působícího okolí (Helus, 2004, s. 63). Ve své knize se Zdeněk Helus pokouší vyhledat hlavní rizika současné doby, které by mohly v budoucnu ovlivnit dítě a jeho dětství. Jedním z rizik jsou dnešní média hovořící o medializovaném dětství, konzumním dětství, dětství v bezdětném světě, dětství jedináčkovské. Další riziko vidí v plánování, opečovávání a urychlování dětství versus dětství zanedbávané. Poukazuje na scholarizované dětství neboli zeškolštění, emocionálně přetížené dětství, kdy dítě je vystaveno citovým zážitkům, které nedokáže vnitřně zpracovat. Dnes se můžeme setkat i s agresivním versus viktimizovaným dětstvím. Viktimizace je definována jako situace znamenající zlom v životě jedince, a to v důsledku traumatizující zkušenosti s napadením, ublížením nebo poškozením. Ve srovnání s prvopočátky objevování dítěte v lidské společnosti se zdá se, že díky pedagogickým výzkumům o dítěti dnes víme skoro vše. Ale i dnes se ukazuje, že výchova a vzdělávání dítěte přináší nové otazníky a znepokojující události, které je třeba řešit. To, že o dětech víme v dnešní době mnoho, nás zavazuje k tomu, abychom děti vychovávali odpovědně a zajistili jim kvalitní osobnostní rozvoj. Kdo má zajistit tento rozvoj dítěti? V první řadě by to měli být rodiče, kteří se o dítě starají od jeho narození. Také učitelé a další dospělí, kteří se starají, a nebo přijdou do styku s dítětem. Vlastně celé jeho okolí a prostředí, ve kterém se dítě pohybuje.

V současné době jsou formulována práva dítěte, kde je také pojem dítě definován: „Dítětem se rozumí lidská bytost mladší 18 let, pokud zletilost není zákonem stanovena dříve.“ (Práva dítěte v dokumentech, 1998) Toto vymezení je pouze obecné a široké, mnohem složitější je vymezení období růstu a vývoje dítěte, které se označuje dětství. To je podle Evi Opravilové dobou v níž se odehrávají zásadní změny ve vývoji

jedince, přičemž nejintenzivnější růst a vývoj probíhá v době předškolní. V tomto období dítě potřebuje pomoc a podporu dospělého. Vyzdvihuje tuto počáteční etapu života jedince spolu s respektováním jeho práva na vzdělání a hovoří ve prospěch systematické předškolní výchovy a vzdělávání. Uvádí, že jsou základním právem i povinností rodiny, s níž různými formami institucionální výchova spolupracuje. Proto zdůrazňuje, že by účast na předškolním vzdělávání měla být deklarována jako státem potvrzené právo (Opravilová, 1998).

Smyslem této kapitoly bylo hledat argumenty, proč bychom měli zkvalitňovat spolupráci a udržovat kontakty mezi mateřskou školou a rodinou. Jak se ukázalo, v dnešní době mají rodiče hlavní slovo ve výchově a vzdělávání a mateřská škola, či jiná předškolní zařízení mají funkci převážně socializační. Je také profesionální podporou při posilování rodičovských kompetencí a odbornou poradenskou službou. Jedna bez druhé nemohou vést k pozitivnímu vývoji dítěte. Proto by se vzájemně měli domlouvat a konzultovat výchovu a vzdělávání dítěte. Měli by odpovědně přistupovat ke kvalitnímu edukačnímu působení na dítě předškolního věku.

1.3 PŘEDŠKOLNÍ ZAŘÍZENÍ: MATEŘSKÁ ŠKOLA

O vzniku předškolních zařízení můžeme hovořit v souvislosti s nutností odchodu rodičů do zaměstnání, za prací mimo rodinu. Nastala nutnost postarat se o malé děti, které v minulosti zůstávaly doma společně s rodiči a hrály si bez zvláštní pozornosti rodičů. První zmínky o nutnosti systematické předškolní výchovy se zmiňoval již Jan Amos Komenský. Ve svém útlém, leč velkém díle o výchově dětí předškolního věku *Informatorium školy mateřské* odůvodňuje nutnost předškolních zařízení, a také zpracoval jejich obsah. To vše učinil ve dvanácti kapitolách. I on se zmiňuje o nutnosti výchovné rodinné péče a staví ji na první místo v ucelené výchovné soustavě.

Tyto myšlenky o výchově předškolních dětí byly po dlouhá staletí uznávány, a nezpochybňovány, avšak nerealizovány v praxi. O vzniku prvních předškolních zařízení můžeme hovořit až v 19. století. Stěhování lidí z venkova do měst a rozvoj průmyslové výroby ovlivňují na počátku 19. století život v rodině. V dělnických rodinách oba rodiče pracují, starší děti chodí do školy. Tato situace vede k zakládání veřejných institucí pro

předškolní děti. V českých zemích jsou prvními institucemi opatrovny, které byly zřízeny v Praze Na Hrádku a v Karlíně. Se vznikem veřejné výchovné instituce nastala otázka, jaké cíle výchovy a vzdělávání by si tato instituce měla vytyčit. Jako hlavní cíl této doby byl spatřován v sociálně-pečovatelském poslání, kdy škola byla pouze v zastoupení péče rodinné. Na počátku vzniku předškolních zařízení převažovalo přesvědčení, že hlavní význam je spatřován ve funkci pečovatelské. Jejich kulturní a výchovný význam si teprve budoval postavení. Velké pozitivum pro českou kulturu v té době lze spatřovat v tom, že se v mateřských školách hovořilo v českém jazyce, zatím co další povinné vzdělávání probíhalo na německých školách a výuka probíhala v jazyce německém (Opravilová, 1999).

Vznik prvních opatroven, které byly předchůdkyně dnešních mateřských škol, můžeme datovat do roku 1832. V této době v jejich čele stál učitel Jan Vlastimír Svoboda. Tyto opatrovny sloužily současně jako vzdělávací instituce pro budoucí učitele těchto zařízení. Svoboda napsal dílo Školka, které obsahuje i základy čtení, psaní a počtů.

Historie mateřských škol začíná v roce 1869. Byl vydán školský zákon, který umožňuje, aby při obecných školách vznikaly školy pro předškolní děti. První byla v Praze při škole u Sv. Jakuba. Zřizovateli mateřských škol se stávaly obce, mateřské školy byly veřejné bezplatné instituce. Prostředí mateřské školy bylo spíše školské. V lavicích sedělo až 70 dětí a hromadně se pod vedením učitelky zabývaly různými činnostmi. Byl to většinou zpěv, ruční zaměstnání, věcné učení a tanečky.

V roce 1907 v Brně Anna Süsová a v Praze v roce 1908 Ida Jarníková hovoří o potřebě reformovat mateřskou školu. Jejich požadavky vycházejí z nových psychologických poznatků o dítěti. Požaduje se změna organizace mateřských škol, aby byly blízké přirozenému rodinnému prostředí, prosazuje se volný pohyb, volná hra, vzdělávání prostřednictvím aktivity dítěte. Tomu se přizpůsobuje i zařízení a materiální vybavení třídy. Ta se rozděluje na hernu, která je popisována jako volný prostor s policemi na hračky a materiál a na pracovnu vybavenou stolkou a židličkami. Ve třídách je však stále 50 dětí. K zvládnutí cílů za daných podmínek se začíná využívat didaktická hra a didaktické pomůcky. Tomuto období se říká „Zlatý věk didaktické hry“.

V meziválečném období bylo usilováno o legislativní zařazení mateřské školy ke vzdělávacím institucím. To však bylo realizováno až v roce 1948.

Pedagogika a psychologie s novými poznatky o dítěti přispívají ke změnám ve způsobu práce. Je stanoven požadavek respektování svobody dítěte ve volbě činnosti a spontánní hru. Také byl kladen důraz na formativní význam činnosti samé, nikoli na výsledek. Dalším požadavkem bylo respektování věkových zvláštností dětí. Tyto požadavky byly vydány jako Resoluce učitelek mateřských škol.

Školským zákonem schváleným v dubnu 1948 se vytváří jednotná státní školská soustava, do které jsou začleněny i mateřské školy. Na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy vzniká pracoviště pro předškolní výchovu řízené Marií Bartuškovou. Ta byla vedoucí kolektivu, který vytvořil první učebnici Pedagogika předškolního věku.

Po r. 1945 hovoříme o kvantitativním rozvoji mateřských škol. Zvláště rozvoj zaměstnanosti po r. 1948 vede k potřebě vytváření míst pro děti v předškolních zařízeních.

V 60. letech se předškolní výchova odvolává na sovětské zkušenosti. Jde o návrat k řízeným činnostem, které jsou považovány za prioritní, volná spontánní hra je podceňována. Pracuje se na obsahu všech výchovných složek podle klasifikace komunistické výchovy. Je snaha uplatnit politicko-výchovný vliv i do předškolního období.

V 70. letech vzniká Program výchovné práce, který autoritativně vymezuje úkoly k plnění. Opět převažují slovní metody, a sílí důraz na přípravu dětí na školu.

Až 20. století pomalu začalo mateřskou školu přeměňovat v systematické preprimární vzdělávání. Důvodem toho byl rozvoj vědy a získávání nových poznatků o dítěti. Jak již víme z předchozí kapitoly o dítěti, kdy postupem času bylo dítě objevováno a poznáváno. Vědělo se, že během prvních let jeho života se dá pozitivně ovlivnit jeho budoucí vývoj. Těmito fakty předškolní zařízení získává větších hodnot ve společnosti.

Po r. 1989 dochází v předškolní výchově k radikálním změnám. Upouští se od direktivního stylu výchovné práce a na jeho místo se prosazuje osobnostní pojetí předškolní výchovy, které respektuje individuální potřeby dětí, podporuje svobodný,

individualizovaný rozvoj osobnosti dítěte. Dalo by se říci, že navazuje na reformní myšlenky Anny Süsové a Idy Jarníkové z počátku 20. století.

Mateřské školy mají možnost získat právní subjektivitu, to znamená, že ředitelka školy přebírá pravomoci i zodpovědnost v oblasti personální, ekonomické, pedagogické. V předškolní výchově se vedle klasických mateřských škol objevují církevní školy, Waldorfské školy, mateřské školy podle Marie Montessori, rozšířil se projekt Zdravá mateřská škola. Své místo také našly mateřské školy s projektem „Step by step“ u nás fungující pod názvem „Začít spolu“. Každý program přichází se specifickým kurikulem, což je výchovný program či obsah.

V současné době školu chápeme jako profesionálně vedené, ale přesto přirozené socializační a kultivační centrum, které záměrně posiluje funkci rodiny a obohacuje ji o podněty, které dnešní rodina nemůže v dostatečné míře poskytovat.

(Opravilová, 1998)

Vedle státních mateřských škol vznikají školy soukromé nebo další instituce, které nabízejí služby rodičům dětí předškolního věku, např. mateřská centra.

(Spěváková, 2009)

Dnešní mateřská škola se řídí kurikulárním programem vydaným Výzkumným ústavem pedagogickým a schválen MŠMT. Od 1. 9. 2007 pracují všechny mateřské školy povinně podle pravidel, která jim stanovuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Školy v souladu s pravidly tohoto programu, vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy, které postupně naplňují.

„Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči. Mělo by usilovat, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání. Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho

osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané“ (RVP PV, 2004).

2 VZTAHY MATEŘSKÉ ŠKOLY S RODIČI

V knize *Moderní pedagogika*, se Jan Průcha zabývá otázkou vztahu školy s okolním prostředím. Uvádí, že tyto vztahy odborníci berou jako samozřejmost, neboť se domnívají, že škola jako veřejná instituce nemůže být izolována a musí spolupracovat s prostředím, v němž působí. Školy spolupracují především s komunitou rodičů, kteří jsou hlavními a nejpočetnějšími partnery. Zároveň upozorňuje na nebezpečí pouhého konstatování tohoto všeobecně známého faktu. Doporučuje, abychom tuto teorii porovnali s praxí, to znamená s tím, jak to opravdu na školách funguje. Navrhuje také čím by se měl zabývat empirický výzkum. Zde jsou uvedeny otázky, které doporučuje zkoumat: „Jak jsou vztahy mezi školami a rodiči ovlivňovány tím, co rodiče očekávají od škol? Jaká je z tohoto hlediska situace v různých zemích a v české edukační realitě? Jaké konkrétní formy se uplatňují v kooperaci školy a rodičů? Jaké jsou názory veřejnosti na školy a jejich poslání – opět v porovnání české a zahraniční situace?“ (Průcha, 1997, s. 419, 420). Průcha konstatuje, že česká pedagogická věda zaostává za zahraniční. V zahraničí je téma kooperace školy s rodiči stále analyzována, pravidelně se o tématu referuje na mezinárodních konferencích pedagogického výzkumu. Z těchto konferencí je vydán sborník *Expectations about Parents in Education: European Perspectives* (Mecbeth, Ravn, 1994). Především v Americe se tímto tématem zabývají a samotnou angažovanost rodičů při práci školy považují za ukazatel úspěšnosti školní edukace. Právě z Ameriky přišel intervenční program *Head Start* pro předškolní děti. „Výzkumy z různých částí světa opakovaně ukazují, že rodiče si přejí hrát ve vzdělávání svých dětí větší roli, než by mnozí profesionální pedagogové věřili,“ říká Payne 1997 (Rabušicová, 2004, s. 16).

2.1 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE PŘED ROKEM 1989

V České republice před rokem 1989 byla škola názorově uzavřena veřejnosti. Jde o to, že se rodiče museli přizpůsobit státní politice totalitního charakteru. Spolupráce s rodiči na mateřských školách byla v dobách minulých velice omezena, neboť se ve všech školách pracovalo jen podle jednotného vzdělávacího programu, do kterého rodiče neměli právo zasahovat.

Jak se dívá na problém minulosti docentka Eva Opravilová ve své knize *Léto v mateřské škole*? Cituji: „V minulém období byla veřejná instituce oproti rodině preferována a to deformovalo vztahy mezi školou a rodinou na všech stupních, včetně mateřských škol. Škola byla chápána jako úředně stanovená autorita a rozhodčí v otázkách výchovy a vzdělávání“ (Opravilová, 1998, s. 22).

V již výše citované knize *Moderní pedagogika* se Průcha zmiňuje o hodnocení Rabušicové a Pohla na toto období, kteří upozorňují na rezervovanost vztahů školy a rodiny, dvoukolejnost školní a rodinné výchovy, nedostatek důvěry a respektu jednoho k druhému. Zda se tento stav bude zlepšit, zjistíme pouze dalšími empirickými výzkumy.

2.2 SOUČASNÝ POHLED NA SPOLUPRÁCI MŠ S RODINOU

„Spolupráce školy a rodiny je postavena na rovnocenném partnerství obou. Rodina i škola společně řeší vzniklé problémy, podílí se na plánování výchovné práce školy, každý může přicházet s vlastními nápady i iniciativou. Kooperace – součinnost, spolupráce několika osob zaměřená k dosažení téhož cíle“ (Havlínová, 1995).

Vidíme, že v současné době se také hovoří o partnerství ve vztahu školy k rodičům. Dnes už jde o nejčastěji používaný výraz. „Nabízí rovnoprávný vztah oběma stranám, tedy vzájemné uznání přínosu partnera pro rozvoj dítěte. V jeho rámci se učitelé snaží potlačovat svou roli odborníků a přijímat pohledy rodičů jako obohacení pro svou práci“ (Šedřová, 2004).

Na současných mateřských školách se setkáváme s různými vzdělávacími programy. Nyní má každá škola právo zvolit si program, který může přizpůsobit konkrétnímu prostředí, ve kterém se daná škola nachází. Tuto myšlenku o vlivu

výchovy vyjádřila také již Ida Jarníková ve svém vzdělávacím programu z roku 1930, cituji: „Vychovatel si musí především uvědomiti, že na dítě nepůsobí jen výchova: působí na ně okolí a prostředí (děti městské a venkovské, z krajů prům. a zemědělských apod.), dědičné sklony, vrozené vlastnosti, dispozice a nadání. Nemůže mu býti výchovou neočekávaného, k čemu nemá všechny vlohy, jež nemá nadání pro některé umění, nemůže býti vychován umělec apod.“ (Jarníková, 1930). A právě zde je příležitost využít spolupráce s rodiči, kteří nám v tomto přizpůsobování programu mohou napomoci při poznávání jednotlivého dítěte v konkrétním prostředí školy.

Jedním ze současných vzdělávacích programů je „Osobnostně orientovaný model předškolní výchovy a vzdělávání“. O postojích školy vůči rodině uvádí docentka Eva Opravilová, která je považována za velkou propagátorku tohoto programu následující: „Osobnostní orientace představuje v mateřské škole zásadní změnu postoje k rodině. V rámci osobnostní orientace mateřská škola uznává dominantní roli rodiny v rozvoji dítěte a proto se spolupráce s rodinou maximálně otevírá. Přitom nejde jen o běžné orientačně provozní kontakty, ale o skutečné partnerství a spoluúčast rodičů ve vzdělávacím programu“ (Opravilová, 2003, s. 22).

Doufejme, že zkvalitněním této spolupráce vznikne lepší atmosféra na školách, která kladně ovlivní výchovné působení na děti, ale i mezilidské vztahy.

V České republice byly v 90. letech učiněny první kroky pro vznik dobré spolupráce mezi školou a rodinou. Byly popsány kompetence, které mohou vylepšit vzájemné vztahy:

1. Plně a nezkresleně informovat o veškerém dění – nástěnky, setkání s rodiči, individuální pohovory.
2. Ochotně vést dialog s rodiči a zodpovídat jejich dotazy.
3. Umožnit rodičům projevit jejich nápady a iniciativu.
4. Otevřít školu rodičům – při adaptaci dětí, společnými pobyty s dětmi, společnými hrami s dětmi.
5. Zapojování rodičů do spolurozhodování o důležitých otázkách týkajících se dění ve škole.
6. Seznamování rodičů s výchovným plánem a umožnění jeho obohacení ze strany rodičů.

7. Plánuje a organizuje společné akce.

(Špačková, 1997)

2.3 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM – PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Dnešní mateřská škola se řídí kurikulárním programem vydaným Výzkumným ústavem pedagogickým a schválen ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Od 1. 9. 2007 pracují všechny mateřské školy povinně podle pravidel, která jim stanovuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Školy v souladu s pravidly tohoto programu vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy (ŠVP), které postupně naplňují.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, se hovoří o spoluúčasti rodičů jako vyhovujícím, jestliže:

- Ve vztazích mezi pedagogy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce funguje na základě partnerství.
- Pedagogové sledují konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.
- Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Jsou pravidelně a dostatečně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Projevili zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů apod.
- Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji i učení. Domlouvají se s rodiči o společném postupu při jeho výchově a vzdělávání.
- Pedagogové chrání soukromí rodiny a zachovávají diskrétnost v jejich svěřených vnitřních záležitostech. Jednají s rodiči ohleduplně, taktně, s vědomím, že pracují s důvěrnými informacemi. Nezasahují do života a soukromí rodiny, varují se přílišné horlivosti a poskytování nevyžádaných rad.

- Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí.

(RVP-PV, 2006)

Tento rámcový vzdělávací program vešel v právní platnost. Od 1. září 2007 musí všechny mateřské školy v České republice tvořit své vlastní školní vzdělávací programy podle dokumentu „Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání“ (RVP PV). Výzkumný ústav pedagogický v Praze vytvořil metodické materiály, podle kterých lze tento dokument lépe zavádět do praxe.

3 INOVATIVNÍ SMĚRY ZAMĚŘENÉ NA SPOLUPRÁCI S RODINOU

V 90. letech přišla potřeba změny ve školství. Ze zahraničí přišly nové alternativní směry. Díky novým souvislostem a bádání v oblasti školství se pro tyto směry začal používat moderní termín, který propaguje také docent Rýdl. Jedná se o inovativní směry. Škola pracující s inovacemi, je taková škola, která je nakloněna změnám. Škola, která nezůstává stejná, ale přizpůsobuje se požadavkům společnosti, rodičů, žáků, učitelů, vedení, veřejnosti atd. Škola, která směřuje k nějakému cíli, a proto se reformuje. Takovou školu umožňuje budovat rámcový vzdělávací program. Hledání efektivnější cesty vzdělávání žáků vede k zavádění moderních vyučovacích metod. Tradiční i inovativní školy naučí žáky zhruba stejnému množství informací či znalostí, ale absolventi inovativních škol si navíc odnesou řadu dovedností, postojů, schopností i zkušeností potřebných pro život.

Inovativní programy jsou spolupráci školy a rodiny více nakloněny. Čerpaly ze zahraničních zkušeností. Autorka zde uvede hlavní principy dvou inovativních škol, které kladou důraz na spolupráci s rodiči. Na této spolupráci mají postavenou hlavní myšlenku programu. Jedná se o vzdělávací program „Začít spolu“ a program „Škola podporující zdraví“. Z těchto dvou programů autorka čerpala inspiraci pro inovaci vlastní pedagogické praxe.

3.1 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM „ŠKOLA PODPORUJÍCÍ ZDRAVÍ“

V roce 1991 byla tehdejšímu Československu nabídnuta účast v mezinárodním projektu Světové zdravotnické organizace „Škola podporující zdraví (Zdravá škola)“. Byl to projekt, který usiloval o komplexní humanizaci školy. „Škola podporující zdraví“, je projekt Světové zdravotnické organizace (WHO), do kterého se zapojila i Česká republika. Hlavním koordinátorem a garantem projektu je od roku 1996 Státní zdravotní ústav. Národní koordinátorkou projektu byla od samého počátku PhDr. Miluše Havlíková, CSc. Za hlavní tento projekt pokládala „zdravé“ pojetí výchovy a vzdělávání – vytvořit zdravé prostředí, zdravé mezilidské vztahy i osvojení životních návyků a dovedností, jež budou považovány za zdravý způsob života. Projekt Zdravé školy byl vypracován nejprve pro školy základní a posléze i pro školy mateřské. Právě dr. Havlíková jako vývojová psycholožka vypracovala projekt založený na stejné filozofii i pro mateřské školy a vytvořila síť zdravých mateřských škol, neboť jí byl znám silný význam právě předškolního období ve vývoji jedince.

3.1.1 PROJEKT „ZDRAVÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA“

V této kapitole by autorka ráda popsala hlavní principy Zdravé mateřské školy, která dlouhodobě pracuje podle filosofie programu Škola podporující zdraví. Jsou hodně inspirativní, neboť vychází z dlouholeté praxe a zkušeností. Sama autorka na jedné takové mateřské škole působila.

Posláním mateřské školy podporující zdraví, kde autorka působila ve školním roce 2000/2001, je podle ředitelky pražské mateřské školy Sokolovská Mgr. Ludmily Šprachtové následující: „Rádi bychom, aby v naší mateřské škole prožívaly děti radostné dětství ve společenství kamarádů, v prostředí, které je přizpůsobeno jejich vývojovým zvláštnostem a potřebám, pod vedením lidí, kteří mají osobnostní a profesionální předpoklady k tomu, aby spolu s rodiči dětí zajistili podmínky pro maximální rozvoj osobnosti každého dítěte na podkladě jeho věkových i individuálních zvláštností s ohledem na jeho minulost, přítomnost i budoucnost, na zásadách zdravého životního stylu“ (Šprachtová, L. 1999).

K naplnění tohoto poslání si škola zvolila projekt Zdravá mateřská škola, jehož hlavní cíle připomene následující kapitola.

3.1.2 HLAVNÍ CÍLE PROGRAMU

Přispívat k tvorbě podmínek pro tělesnou, duševní a duchovní, společenskou pohodu dítěte po dobu jeho pobytu v mateřské škole. Pojem pohoda se začal užívat koncem sedmdesátých let, v konfrontaci s narůstajícími zdravotními problémy lidstva, dospěly věda a výzkumy k poznání, že zdraví není jen objektivně zjistitelný a ověřitelný stav, ale že má i mocnou složku subjektivní, která byla později nazvána pohodou.

Přispívat k výchově předškolního dítěte ke zdravému životnímu stylu, jenž je charakterizován:

- návyky a dovednostmi zdravého životního stylu
- odolností vůči stresům a zdraví škodícím vlivům, které mohou vést ke zneužití a závislostem (podpora budoucího zdraví)

Tyto cíle se vzájemně podmiňují.

Realizace těchto cílů umožňují zásady, ze kterých kurikulum vychází. Je to především tvorba vhodných podmínek pro pohodu zdraví v MŠ:

pohoda, potřeby, hra, tělesná pohoda, výživa, duševní pohoda, sociální klima, uspořádání života a dne, věcné prostředí.

Výchova ke zdravému životnímu stylu ovlivňuje cíle a obsah, i způsob výchovy v prožitkovém učení.

V projektu je kladen důraz na sociální a odborné opory zdraví, který je založen zejména na otevření se dalším partnerům, které tvoří společenství mateřské školy: rodina, řízení mateřské školy, učitelky, obec, komunitní programy a základní škola.

Jak programy Zdravých mateřských škol pojednávají o spolupráci školy a rodiny:

- škola vytváří bezpečné sociální klima na základě vzájemné důvěry, úcty, empatie, solidarity a spolupráce mezi všemi lidmi v mateřské škole
- mateřská škola podporující zdraví stanovuje a dodržuje taková rámcová pravidla uspořádání života a dne, která zabezpečují rytmický řád a umožňují učitelce pružné rozhodování, vzájemnou informovanost a komunikaci s rodiči

Společenství mateřské školy a rodiny:

- společenství vzniká prolínáním vlivů z rodiny do mateřské školy a opačně na základě vzájemné tolerance, partnerství a otevřenosti
- škola bere v úvahu prostředí, v němž dítě žije
- škola kompenzuje eventuální nedobré vlivy rodiny
- škola nabízí rodině odborné pedagogické konzultace
- rodina přichází se svými výchovným stylem, nabízí hlubší poznání dítěte, umožňuje pronikání reality do prostředí mateřské školy a svými aktivitami život mateřské školy obohacuje

(Havlínová, 1999)

Právě program Škola podporující zdraví je v současné době chápán jako kvalifikované doplnění rodinné výchovy, který se snaží o prohloubení spolupráce s rodinou. Autorka se nechala inspirovat touto myšlenkou při utváření společenství mateřské školy, na které působí. Takové společenství podle programu vzniká prolínáním vlivů z rodiny do mateřské školy a opačně na základě vzájemné tolerance, partnerství a očekávání.

3.2 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM „ZAČÍT SPOLU“

Vzdělávací program Začít spolu je založen na humanistických a demokratických principech ve vzdělávání. Představuje jednu z konkrétních forem, jak realizovat na dítě orientovanou výchovu a vzdělávání v předškolním věku. Zdůrazňuje individuální přístup k dítěti, integrované učení, inkluzi dětí se speciálními potřebami, partnerství školy, rodiny i širší společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání.

S tímto vzdělávacím programem a s celou filosofií se můžeme setkat v publikaci Gardošové a Dujkové (2007). Nabízí seznámení se vzdělávacím programem Začít spolu v předškolním vzdělávání. Shrnuje jak teoretická východiska, tak konkrétní náměty a každodenní praktické zkušenosti mateřských škol realizujících nové formy výchovné práce. V závěru kniha popisuje dlouhodobý výzkum, který zjišťoval účinnost programu Začít spolu v praxi. Vedoucí výzkumného týmu byla dr. Miluše Havlínová, která se mimo jiné podílela i na vzdělávacím programu Škola podporující zdraví.

V České republice se program Začít spolu poprvé začal realizovat v roce 1994. Sorosova nadace financovala projekt, který implementoval tento výchovný program založený v Americe do evropského prostředí. Do projektu byly zařazeny i mateřské školy. V roce 1994 začal být program implementován v deseti mateřských školách v celé ČR. Velkou pomocí na počátku bylo, že každá mateřská škola měla rodinného koordinátora, který byl prostředníkem mezi rodinou a mateřskou školou. Tento rodinný koordinátor pomáhal s aktivním zapojením rodičů do života školky i mimo ni, inicioval vznik rodičovských rad a občanských sdružení při mateřských školách. Také navštěvoval děti doma společně s jejich rodinou. Organizoval akce nebo různé aktivity v mateřských školách. Tak se přirozenou cestou mohly do aktivit školky zapojit i další rodiny s dětmi školního věku, s dětmi od 0 do 3 let, matky na mateřské dovolené, které žily na často anonymních sídlištích v blízkosti místa MŠ, a které uvítaly příležitost zapojit se a účastnit se mimoškolkových a komunitních aktivit [cit. 09.06. 2010]. Do mateřských škol, kde byl program implementován, byly zřízeny rodičovské místnosti, kde se mohou rodiče setkat se sebou navzájem, s učitelem, mohou si uvařit kávu nebo čaj, mají k dispozici odbornou literaturu, půjčovnu her a hraček.

Tento Program Začít spolu, v mezinárodním označení Step by step, je zaštitěn mezinárodní asociací ISSA, která je nevládní členskou organizací. Jejím cílem je podporovat demokratické principy a posilovat zapojení rodičů a komunity do vzdělávání dětí v období předškolního a mladšího školního věku. Vzdělávací program Začít spolu je plně v souladu s hlavními cíli, obsahem i podmínkami Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Tímto Rámcovým vzdělávacím programem (RVP-PV, 2001) se musí povinně řídit všechny mateřské školy u nás od roku 2007 (Gardošová, Dujková, 2003).

Hlavní cíle program spatřuje v těchto kompetencích dítěte:

- Vnímat změny, učit se je přijímat a aktivně se s nimi vyrovnávat.
- Učit se kriticky myslet, rozpoznávat problémy a řešit je.
- Umět si vybírat a nést za svou volbu odpovědnost.
- Být tvůrčí a mít představivost.
- Sdílet zájem a odpovědnost vůči společenství, zemi a prostředí, ve kterém žijeme.

- Vytvářet si zdravé životní návyky a postoje.

(Kargerová, Krejčová, 2003)

3.2.1 PARTNERSTVÍ MAZI ŠKOLOU A RODINOU V PROGRAMU ZAČÍT SPOLU

Program Začít spolu pracuje podle mezinárodních standardů. Tyto standardy zformuloval tým odborníků z Evropy a Ameriky pod záštitou mezinárodní asociace Step by step. Od roku 2002 program Začít spolu klade velký důraz na udržení kvality. Standardy se týkaly následujících oblastí výchovně-vzdělávacího procesu: individualizace, učební prostředí, zapojení rodiny, výukové techniky pro smysluplné učení, plánování a evaluace, profesní rozvoj, sociální inkluze. Dnes jsou standardy upraveny a oblasti přeformulovány podle potřeby do nových oblastí:

- komunikace
- rodina a komunita
- inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty
- plánování a hodnocení
- výchovně vzdělávací strategie
- učební prostředí
- profesní rozvoj

Učitelé, kteří chtějí pracovat s tímto programem, mohou projít certifikačním programem a stát se certifikovanými učiteli programu Začít spolu.

V průběhu let byly dokumenty průběžně revidovány a upravovány na základě mezinárodních seminářů a pozorování ve třídách. Poslední revize proběhla v roce 2010. Tato revize zdůraznila kompetenční charakter kvality učitelské práce.

Nově přeformulované standardy jsou v programu Začít spolu využívány nejen jako východisko pro certifikační proces. Se standardy pracují učitelé při rozboru vlastní práce, jsou tedy nástrojem pro sebehodnocení. Standardy slouží i vedení školy, ředitelé je používají jako nástroje při posuzování kvality práce učitelů při hospitacích. Standardy slouží také jako vodítko pro projektování plánů trvalé obnovy školy. Se standardy jsou seznamováni při informačních schůzkách i rodiče dětí, kteří se jejich prostřednictvím

dozívají více o charakteru vzdělávání, které bude jejich dítě absolvovat (Kargerová, 2010).

Tyto standardy formulují požadavky na charakter vzdělávacího programu orientovaného na dítě a kvalitu práce učitele. Tyto popisované kvality podporují výchovu a vzdělávání, které jsou v souladu s demokratickými principy. Kvality učitele jsou popsány pomocí kompetencí, které učitelé mají mít. Učitelé by měli respektovat osobnost dítěte, vést děti ke kritickému myšlení a odpovědnému jednání. Standardy jsou tvořeny následujícími oblastmi výchovně-vzdělávacího procesu, které jsou obecně definovány (Kargerová, 2010):

1. Komunikace

Komunikace mezi dětmi a dospělými, stejně tak jako komunikace mezi dětmi navzájem významně ovlivňuje fyzický, sociální, emocionální a kognitivní vývoj dítěte. Komunikace je základním nástrojem, kterým učitel poskytuje průběžnou zpětnou vazbu a podporu, nabízí výměnu zkušeností, názorů. Je důležitým nástrojem poznávání světa. Prostřednictvím komunikace podporuje učitel u dětí pocit vlastní identity, pocit sounáležitosti s ostatními členy třídy/školy a komunitou. V procesu učení vytváří učitel příležitosti, v nichž se všechny děti mohou zapojit; využívá při tom jejich dosavadních znalostí, představ a zkušeností. Učitel podporuje učení dětí a jejich rozvoj tím, že svým příkladem modeluje partnerskou a efektivní komunikaci nejen s nimi, ale také s ostatními dospělými. Učitel vytváří prostor pro smysluplnou a zdvořilou komunikaci, prostor, v němž má každý možnost vyjádřit svůj názor, čímž podporuje pozitivní sebe pojetí dětí i rozvoj jejich komunikativních kompetencí.

2. Rodina a komunita

Spolupráce mezi rodinou, komunitou a školou je velice významný faktor ovlivňující efektivitu vzdělávání dětí. Rodiny jsou primárními vychovateli svých dětí, mají na jejich vývoj největší vliv. Tento fakt vnímá učitel jako důležité východisko, na jehož základě staví spolupráci s rodinami dětí. Úkolem školy a učitelů je vytvořit podmínky pro fungování oboustranné komunikace s rodiči dětí, navázat a pravidelně s rodinami udržovat kontakt, nabízet rodinám rozmanité formy spolupráce. Učitel

spolupracuje s rodiči na základě partnerského přístupu, založeného na vzájemné úctě a respektu, sdílí s rodiči odpovědnost za podporu optimálního rozvoje dítěte, poskytuje jim co nejvíce informací o dítěti a to způsobem, kterému rodiče mohou rozumět. Individualizovaný přístup uplatňuje učitel nejen ve vztahu k dětem, ale také k jejich rodinám tím, že jim nabízí možnost vybrat si takový typ spolupráce, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám, zázemí a životnímu stylu. Učitel efektivně komunikuje a spolupracuje také s dalšími partnery školy a širší veřejností (komunitou).

3. Inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty

Inkluzivní vzdělávání, tedy společné vzdělávání pro všechny děti bez ohledu na jejich etnickou, náboženskou příslušnost a úroveň schopností, představuje jedno ze stěžejních východisek kvalitního vzdělávání. Všechny děti mají právo na rovný přístup ke vzdělávání a demokratická společnost „počítá“ s aktivní účastí všech svých členů. Inkluzivní vzdělávání učí děti toleranci a akceptaci individuálních rozdílů. Úlohou učitele je vytvářet podmínky, v nichž každé dítě může poznávat samo sebe – své schopnosti, etnicitu, kulturu a zároveň a zároveň se učit vnímat a respektovat schopnosti, etnicitu a kulturu ostatních. Učitel rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede děti k chápání neustále se zvyšující sociokulturní odlišnosti a rozmanitosti.

4. Plánování a hodnocení

Vyhodnocování pokroků v učení dítěte (hodnocení) a plánování příležitostí pro vzdělávání dítěte představuje cyklus na sebe navazujících a nikdy nekončících činností. Na základě systematického pozorování a dalších strategií užívaných při vyhodnocování pokroků v učení dítěte vytváří učitel dlouhodobé a krátkodobé vzdělávací plány. Vzdělávací plány vycházejí jak z cílů odvozených z kurikulárních dokumentů, tak především z individuálních potřeb, zájmů a možností dětí, s nimiž učitel pracuje. Vzdělávací plány respektují učební styly dětí, různorodost jejich schopností, různost temperamentu a dalších osobnostních charakteristik. Vzdělávací plány utváří učitel s cílem umožnit každému dítěti realizovat svůj potenciál a dosáhnout svého osobního maxima. Vzdělávací plán je natolik otevřený, že jej učitel může dle potřeb dětí a

aktuální situace modifikovat. Do procesu vyhodnocování pokroků v učení dítěte a plánování zapojuje učitel také děti samotné, jejich rodiče a další zainteresované odborníky.

5. Výchovně vzdělávací strategie

Výchovně vzdělávací strategie, které učitel ve vzdělávání dětí dětem nabízí, utvářejí vztah dítěte ke vzdělávání jako takovému, kladou základy pro celoživotní učení. Úkolem učitele je stanovovat dětem vysoké, ale zároveň dosažitelné cíle a nabízet jim vhodné cesty k jejich dosažení. K dosažení vzdělávacích cílů, podpoře smysluplného a aktivního učení užívá učitel rozmanitých výchovně-vzdělávacích strategií. Učitel promyšleně volí a do vzdělávání dětí zařazuje takové postupy, které jsou přiměřené jejich vývojové úrovni, podněcují jejich individuální rozvoj i vzájemnou spolupráci. Výchovně vzdělávací strategie, které učitel volí, směřují k podpoře rozvoje celé osobnosti dítěte, osvojování si klíčových kompetencí, kritického myšlení, nejen kognitivnímu rozvoji a akademickým znalostem. Učitel je zodpovědný za výběr vzdělávacích strategií, které umožní být každému dítěti úspěšným v dosahování cílů odvozených z kurikulárních dokumentů i cílů individuálních.

6. Učební prostředí

Učební prostředí významně ovlivňuje kognitivní, sociální a emocionální rozvoj každého dítěte. Učitel promyšleně utváří jak materiální (fyzické) tak sociální (psychologické) prostředí ve třídě. Učitel zodpovídá za to, že prostředí ve třídě nabízí dětem širokou škálu věkově i individuálně vhodných materiálů, úloh a situací, prostor třídy přizpůsobuje tomu, aby v něm děti mohly pracovat individuálně, v menších skupinách i všichni společně. Prostor třídy umožňuje dětem volný a bezpečný pohyb. Učitel navozuje situace, v nichž se děti učí přímou zkušeností, využívají zdroje, které jim k objevování a zkoumání nabízí prostředí třídy. Učitel vytváří učební prostředí, které ke každému dítěti vysílá informaci, že je ve třídě vítáno, že ono i jeho rodina jsou důležitou součástí školního společenství, mohou čerpat ze zdrojů, které prostředí třídy/školy nabízí a zároveň se spolupodílet na jeho utváření. Učitel ve třídě/škole podporuje sociální a emoční klima, které je založené na přijetí demokratických hodnot.

Venkovní prostory školy a prostředí komunity jsou rovněž důležitými zdroji, které učitel využívá jako učebního prostředí pro vzdělávání dětí.

7. Profesionální rozvoj

Kvalita vzdělávání je významně ovlivněna mírou zapojení učitelů do procesu svého celoživotního vzdělávání. Učitel systematicky pracuje na svém profesním i osobnostním rozvoji, průběžně reflektuje kvalitu své práce, spolupracuje s kolegy i ostatními odborníky. Učitel ve svém dalším vzdělávání a rozvoji reaguje na požadavky současného neustále se měnícího světa, nárůst informací a nových technologií. Práce učitele na svém odborném i osobnostním růstu je samozřejmou součástí jeho profesionality.

Každý standard obsahuje několik kritérií, která jsou dále specifikována pozorovatelnými indikátory. Vzhledem k tématu této diplomové práce, zabývající se spoluprací mezi školou a rodinou, se zde autorka chce podrobně věnovat jedné konkrétní oblasti, a to rodině a komunitě. Uvede ukázkou jednoho kritéria z oblasti rodiny a komunity a představí jednotlivé indikátory.

Kritérium standardu rodina a komunita (Kargerová, 2010)

Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.

Indikátory:

- Učitel zapojuje rodiče dětí i členy jejich širší rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.
- Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.
- Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.

Vzdělávací program Začít spolu vychází z přesvědčení, že rodiny jsou primárními vychovateli svých dětí, mají na jejich výchovu a vývoj největší vliv. Také jsou přesvědčeni, že rodiče nesou odpovědnost za vzdělávání svých dětí, a proto mají právo na spolurozhodování při jeho naplňování. Rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery. Program považuje spolupráci s rodinami za velmi významný faktor podporující efektivitu vzdělávání. Je tedy jeho úkolem vytvořit podmínky pro fungování partnerského vztahu s rodiči dětí, navázat a pravidelně s nimi udržovat kontakt a nabízet jim různé formy spolupráce. Program uplatňuje individualizovaný přístup nejen ve vztahu k dětem, ale i k jejich rodinám a to tím, že jim nabízí prostor pro výběr takového typu spolupráce, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám a možnostem.

Učitelé pracující podle programu Začít spolu dodržují desatero pro spolupráci s rodinou (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 150):

1. Respektujeme úlohu rodičů.
2. Zachováváme důvěrnost.
3. Mluvíme s rodinami o očekáváních, která vůči sobě máme.
4. Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou více strategií k jejich zapojení.
5. Respektujeme, že konkrétní způsob spolupráce si volí rodina sama.
6. Usilujeme o zapojení celé rodiny.
7. Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje.
8. Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu.
9. Spolupracujeme s dalšími partnery školy.
10. Víme, že všechno nejde hned.

Program má propracovaný systém modulů vzdělávání. Tyto moduly tvoří ucelený komplex, který umožňuje pracovat podle nejnovějších světových poznatků i výsledků výzkumů v oblasti psychologie a pedagogiky. Cílem a posláním Step by Step v ČR je seznámit pedagogy s novými moderními trendy v rámci vzdělávacího procesu, podpořit jejich profesní a osobnostní růst, rozvíjet jejich kreativitu a týmovou spolupráci a aktivní spolupráci s rodiči dětí. Proto se autorka nechala inspirovat tímto programem a pokusí se některé prvky programu zavést do pedagogické praxe.

4 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Pokud se podíváme do historie spolupráce české školy s rodinou, můžeme vidět, že nesahá až tak daleko. Před rokem 1989 nebyla spolupráce školy a rodiny nijak preferována. Mateřská škola byla považována za hlavní výchovnou instituci, která se starala o výchovu a vzdělávání dětí. Až po roce 1989 se u nás objevily alternativní směry, které přišly s novými demokratickými přístupy. Myšlenkově ovlivnily tvorbu nového celostátního vzdělávacího programu. Vznikl Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, který zpracoval Výzkumný ústav pedagogický. Do mateřských škol byl zaváděn postupně a od 1. 9. 2007 s tímto programem musí pracovat závazně každá mateřská škola. Rámcový vzdělávací program je důležitým mezníkem, který myslí na oblast spolupráce školy a rodiny. Formuluje jasné požadavky na práci učitelky.

Právě z tohoto programu a dalších dvou inovativních pedagogických programů *Začít spolu* a *Škola podporující zdraví* autorka čerpala inspiraci pro zlepšení spolupráce mezi školou a rodinou na mateřské škole, kde působí.

Zavedením Rámcového vzdělávacího programu do všech státních mateřských škol se dnes podařilo některé prvky spolupráce legislativně ošetřit. Všechny mateřské školy se musí řídit tímto programem a snažit se iniciovat partnerskou spolupráci s rodinou. Rámcový vzdělávací program vymezuje mateřské škole spolupráci s rodinou tak, že rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů a dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Rodiče jsou pravidelně a dostatečně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Projevili-li zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy i při řešení vzniklých problémů.

Inovativní pedagogické programy *Začít spolu* a *Zdravá mateřská škola* jsou pro autorku inspirující pro zkvalitnění a další rozvoj spolupráce mezi školou a rodinou na konkrétní mateřské škole Šestajovická, kde působí. V praktické části se autorka bude opírat o konkrétní prvky obou těchto programů. Inspiraci čerpá a rozpracovává náměty, které teoretická část přináší.

Program *Začít spolu* klade důraz na individuální přístup k dítěti, partnerství rodiny, školy a širší společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání. Prosazuje a umožňuje inkluzi dětí se speciálními potřebami, což mohou být děti nadprůměrně nadané, děti s

vývojovými poruchami, děti s postižením. Velmi pozitivně se inkluze osvědčuje u dětí z různých etnických menšin. Program Začít spolu má své vlastní standardy, které určují kvalitu vzdělávání. Každá učitelka si podle těchto standardů tvoří vlastní sebehodnocení, které vede k udržení profesní kvality. Učitel pracující podle tohoto programu podporuje rodiče dětí i širší veřejnost tím, že jim nabízí informace a podněty z oblasti rodičovských kompetencí, výchovy a vzdělávání dětí. Připravuje a realizuje pro ně dílny, přednášky, diskuse a další vzdělávací aktivity. Učitel využívá k obohacení vzdělávací nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita. Učitel navazuje kontakty a vytváří partnerské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu. Přínosné se zdají konzultace rodič-dítě-učitel i myšlenka rodičovské místnosti. Využívá i myšlenku záznamníků o dítěti, které mají rodiče více informovat o prospěchu dítěte.

Program Škola podporující zdraví pak inspiroje k utváření pohody, plánování v tematických blocích a hlavně v kvalitě sociálního prostředí školy. Mateřská škola podporující zdraví vytváří bezpečné sociální klima na základě vzájemné důvěry, úcty, empatie, solidarity a spolupráce mezi všemi lidmi v mateřské škole. Mateřská škola podporující zdraví stanovuje a dodržuje taková rámcová pravidla uspořádání života a dne, která zabezpečují rytmický řád a umožňují učitelce pružné rozhodování, vzájemnou informovanost a komunikaci s rodiči. Na základě vzájemné tolerance, partnerství a očekávání vzniká společenství mateřské školy a rodiny prolínáním vlivů z rodiny do mateřské školy a opačně.

V praktické části se autorka bude opírat o poznatky z teoretické části. Pokusí se o zavedení některých inovativních prvků, které povedou k rozvoji spolupráce na mateřské škole Šestajovická. Konkrétně pak prvky a strategie spolupráce inovativních pedagogických směrů, jako je program „Začít spolu“ a „Škola podporující zdraví“. Program „Začít spolu“ inspiroje k dalšímu vzdělávání rodičů. Přínosné se zdají konzultace rodič-dítě-učitel i myšlenka rodičovské místnosti. Využívá i myšlenku záznamníků o dítěti, které mají rodiče více informovat o prospěchu dítěte. Program „Škola podporující zdraví“ pak inspiroje k utváření pohody, plánování v tematických blocích a hlavně v kvalitě sociálního prostředí školy. Mluví o společenství, které vzniká

prolínáním vlivů z rodiny do mateřské školy a opačně, na základě vzájemné tolerance, partnerství a očekávání.

Pro tuto práci si autorka zvolila metodu akčního výzkumu. Tento akční výzkum byl proveden na mateřské škole Šestajovická. Autorka se rozhodla blíže prozkoumat kvalitu spolupráce v procesu vzdělávání dítěte na této škole. Mapuje stávající stav pomocí dotazníku pro rodiče. Dále tento dotazník vyhodnocuje a projednává spolu se všemi učitelkami mateřské školy. Pokusí se najít nové formy a strategie, které povedou k rozvoji spolupráce školy a rodiny. Autorka se nechá inspirovat názory rodičů, učitelek, inovativními pedagogickými programy i Rámcovým vzdělávacím programem. Společně s celým společenstvím mateřské školy se pokusí realizovat tyto změny v pedagogické praxi mateřské školy Šestajovická.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 CÍLE PRÁCE

Cílem této práce, jak již autorka uvedla v úvodu, je zjistit, jaká je úroveň současné spolupráce rodiny a školy v jedné z pražských mateřských škol v Šestajovické ulici. Dále chce autorka zjistit představy a očekávání rodičů i učitelek, zda mají konkrétní představu o další spolupráci. Tyto zjištění projedná s celým pedagogickým týmem a na základě tohoto zjištění se pokusí o zkvalitnění vzájemné spolupráce mezi mateřskou školou Šestajovická a rodiči, kteří umístili své dítě právě do této školy. Pokusí se o implementaci některých prvků z programu Začít spolu do praxe. Konkrétně pak konzultace rodič-dítě-učitel. Také se pokusí o realizaci dalšího vzdělávání rodičů. Navrhne zavedení rodičovské místnosti, která se v programu Začít spolu osvědčila. Z programu Škola podporující zdraví by autorka ráda převzala a šířila myšlenku o utváření pohody v mateřské škole, vlastně celého společenství mateřské školy, které vzniká prolínáním vlivů z rodiny do mateřské školy a opačně na základě vzájemné tolerance, partnerství a očekávání.

Autorka provede dotazníkové šetření, a zjistí stanoviska jak rodičů, tak učitelek. S těmito zjištěnými informacemi bude dále pracovat. Společně s celým pedagogickým týmem prodiskutuje náměty a očekávání rodičů. Budou hledat společnou cestu, jak realizovat myšlenky a náměty pro zkvalitnění vzájemné spolupráce a partnerství. Domnívá se, že dojde ke zkvalitnění, že vzájemná spolupráce mezi rodinami a mateřskou školou Šestajovická bude obohacena o nové prvky. V závěru popíše všechna realizovaná vylepšení spolupráce, která povedou k vzájemné toleranci a partnerství s rodiči. Popíše další očekávání a myšlenky, které chce mateřská škola v blízké budoucnosti realizovat.

6 POUŽITÉ METODY PRO AKČNÍ VÝZKUM

6.1 CO JE AKČNÍ VÝZKUM

Pro tuto diplomovou práci si autorka zvolila akční výzkum, při kterém chce pozitivně ovlivnit společenství mateřské školy Šestajovická. Společenství je zde chápáno jako rodiče, děti, učitelky a ostatní personál mateřské školy. Autorka by chtěla zkvalitnit vzájemnou spolupráci, která povede k toleranci a partnerství. Podle Průchy je akční výzkum: „Pedagogický výzkum, jehož účelem je pozitivně ovlivnit např. výuku v konkrétní třídě. Jeho výsledky nelze zevšeobecňovat, jsou použitelné jen pro zkoumaný vzorek populace. Provádí ho kupř. učitel ve své třídě (Průcha, Walterová, Mareš 2003, s. 14).

Pro tento akční výzkum si autorka jako metodu šetření zvolila dotazníky, rozhovor a pozorování.

Dotazník je podle Hartla: „Nástroj dotazníkové metody, který slouží k hromadnému získávání údajů pomocí písemných otázek; otázky (nebo též položky) mohou být uzavřené, polouzavřené a otevřené. Používají se i položky škálové (Hartl, Hartlová, 2000, s. 121). Pro vyhodnocení provedla písemnou interpretaci dotazníku a předložila ji ostatním učitelkám s doplňujícími otázkami. Interpretace je podle Gavory: „Vysvětlení, výklad, objasnění, nacházení smyslu vyvozováním souvislostí z jevů, které nejsou samy o sobě dostatečně jasné, úplné a jednoznačné (Gavora, 2000, s. 110). Po té se autorka sešla s učitelkami ke společnému skupinovému rozhovoru a učinili společné závěry. Rozhovor nebo také interview je podle Gavory: „Metoda výzkumu spočívající v dotazování. Může se používat interview nestrukturovaný (nestandardizovaný), častý např. v kvalitativním výzkumu, strukturovaný (standardizovaný) nebo skupinový, řízený, náhodný, skrytý, panelový aj. Začíná se zpravidla navazováním přátelského vztahu mezi respondentem a výzkumníkem (označován RAPORT). V empirickém výzkumu používán obvykle v kombinaci s písemným dotazníkem (Gavora, 2000, s. 110). Pomocí těchto metod výzkumu se autorka pokusí o zkvalitnění spolupráce mezi školou a rodinou.

Pro akční výzkum si autorka vybrala mateřskou školu Šestajovická, která se nachází na Praze 14. V této mateřské škole autorka působí jako pedagog již osmým rokem. V současné době je na mateřské dovolené, ale do mateřské školy každodenně dochází se svým starším synem. Tím pádem se zde ocitá také v roli rodiče.

Podklady pro akční výzkum se skládaly z dotazníků pro rodiče a učitele. Tyto dotazníky projednala ve skupinovém rozhovoru se čtyřmi učitelkami, které na mateřské škole působí. Výzkumné šetření probíhalo v období od září 2010 do března 2011.

Dotazníky byly postaveny tak, aby hledaly odpovědi, které se týkaly spolupráce školy a rodiny. Autorka položila otázky rodičům, které se dají rozdělit do několika oblastí.

Do první oblasti spadají zjišťující otázky o stávající spolupráci rodiny a školy obecně:

Jakých forem spolupráce využívají?

Zda mají chuť se aktivně účastnit na společných akcích školy?

Zda pokládají počet společných akcí za dostačující?

Také se autorce zdálo zajímavé zjistit, proč si vybrali pro své dítě právě tuto konkrétní školu.

Do druhé oblasti spadají otázky týkající se komunikace mezi rodiči a učiteli:

Jak jsou rodiče informováni o činnostech školy?

Zda jsou tyto informace dostačující?

Jak často využívají informační kanály školy?

Jak často komunikují přímo s učitelkou?

Zda vstupují do třídy spolu s dítětem?

Další oblastí kladených otázek jsou očekávání a představy o další spolupráci s mateřskou školou:

Zda chtějí více tvořivých dílen ve třídě s rodiči?

Zda si přejí větší informovanost o svém dítěti, a jakou formou?

Jestli jsou rodiče ochotni podat informace o svém dítěti pedagogům formou dotazníku?

Zda si přejí častěji vstupovat do třídy?

Zda chtějí více informací o výchově a vzdělávání dětí, například formou odborné besedy či odborného článku na nástěnce?

V neposlední řadě autorka musela položit otázku, zda mají zájem a chuť se na této spolupráci podílet a spoluúčastnit se.

Z vyhodnocení těchto položených otázek autorka získala zajímavý materiál, který je silným podnětem pro další práci. Interpretaci tohoto dotazníku spolu s doplňujícími otázkami předložila i učitelkám školky Šestajovická a provedla s nimi skupinový rozhovor. Při tomto rozhovoru byly všechny připomínky a náměty od rodičů podrobně analyzovány.

Po důkladné analýze odpovědí všech zúčastněných při tomto akčním výzkumu byly do praxe školy zavedeny nové prvky spolupráce mezi školou a rodinou. Následovalo pozorování těchto změn v praxi školy. Vyhodnocení těchto kroků bylo provedeno ústně, pomocí rozhovorů společně se všemi čtyřmi učitelkami mateřské školy.

6.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Akční výzkum byl prováděn v pražské dvoutřídní mateřské škole Šestajovická. Tato škola se nachází v klidné vilové čtvrti na okraji Prahy 14. Výzkum byl zaměřen na dvě skupiny respondentů. Jednak na rodiče dětí docházejících do mateřské školy, ale také na skupinu učitelek, které na mateřské škole působí.

Většina rodin docházejících do této školy pochází z dobrého ekonomicko-sociálního prostředí. Většina matek chodí do zaměstnání, jen zcela výjimečně se zde objevují matky na mateřské dovolené. To je způsobeno současným stavem přeplněnosti škol a přednostně jsou do docházky zařazovány děti pracujících matek. Na mateřské škole Šestajovická všechny rodiny pochází z České republiky. V současné době zde není žádné dítě jiné národnosti. Celkem je do mateřské školy zapsáno 53 dětí. Akční výzkum byl prováděn v 47 rodinách. Můžeme říci, že průměrný věk rodin na této škole je kolem třiceti let.

Učitelky na mateřské škole jsou celkem čtyři. Dvě mají střední pedagogické vzdělání a dvě mají vysokoškolské pedagogické vzdělání. Na každé třídě působí dvě paní učitelky. V prvním oddělení pracuje nejmladší učitelka s magisterským titulem, která stále studuje na pedagogické fakultě. Nastoupila rovnou ze školy bez předešlé

pedagogické praxe. Na této mateřské škole působí již druhým rokem. Na stejné třídě je i druhá paní učitelka, která má také magisterský titul. Má za sebou čtyři roky pedagogické praxe, z toho tři na této mateřské škole. Druhé oddělení mají na starosti další dvě učitelky se středoškolským vzděláním s dlouhou pedagogickou praxí. První z těchto učitelek je již dvacet dva let v praxi, z toho dva roky na této mateřské škole. Druhá paní učitelka ze stejné třídy působí na této škole od samého počátku její pedagogické kariéry, již přes třicet let.

7 SPOLUPRÁCE S RODIČI NA MŠ ŠESTAJOVICKÁ

V této kapitole se pokusí autorka popsat současný stav spolupráce mezi školou a rodinou. Pokusí se popsat všechny oblasti školy, kterých se tato spolupráce týká. Začne popisem budovy, kde se mateřská škola nachází. Zdůrazní důležitost prostředí, kde se tato spolupráce a spoluúčast provádí. Popíše hlavní principy spolupráce, s kterými mateřská škola pracuje.

7.1 CHARAKTERISTIKA MATEŘSKÉ ŠKOLY

Budova mateřské školy Šestajovická je přízemní, s vlastní zahradou. Nachází se v pražské klidné vilové čtvrti. V blízkosti mateřské školy je les, který je využíván k vycházkám do přírody. Mateřská škola Šestajovická je odloučeným pracovištěm mateřské školy Štolmířská, kde také sídlí ředitelství obou škol. Naše škola je malá, dvoutřídní rodinného typu. Minulý rok mateřská škola prošla rozsáhlou rekonstrukcí, při které byla vyměněna okna, zrekonstruovány byly obě koupelny a hlavně došlo k velké změně ve vstupním vestibulu. Rekonstrukce vstupních prostor byla provedena s hlavním cílem, a tím je přiblížení se rodičům při každodenním setkávání. Vstupní vestibul byl zvětšen a zmodernizován. Tyto prostory jsou využívány pro příjemnější komunikaci a informovanost rodičů o prospěchu svých dětí a o různých akcích školy.

Jako důležitý prvek na kterém tato mateřská škola neustále pracuje je právě vstřícná, individuální a každodenní komunikace s rodiči. Mateřská škola pořádá mnoho akcí pro rodiče společně s dětmi této školy. Pořádá každoroční karnevaly (Příloha č. 1;

obr. 7), vánoční besídky (obr. 3), zahradní slavnosti (obr. 10), tvořivé dílny – podzimní, vánoční a jarní (obr. 1, 2, 5, 6, 8, 9). Dvakrát do roka se konají informativní schůzky pro rodiče. První na začátku školního roku a druhá před školou v přírodě, kam mateřská škola pravidelně vyjíždí. Na organizaci této akce se podílí i rodiče dětí této školy. V doprovodu rodičů vyjíždí také mateřská škola na různé tematické výlety (Příloha č. 1; obr. 4). Škola se snaží o všech těchto a jiných akcích kvalitně informovat rodiče. Všechny učitelky považují individuální pohovory s rodiči za hlavní způsob předávání informací. Nástěnky jsou nedílnou součástí široké informovanosti rodičů. Proto v nově zrekonstruovaném vestibulu byla nainstalována velká a malá nástěnka, kde mohou rodiče nalézt informace o všech důležitých událostech celé této mateřské školy (Příloha č. 2; obr. 11) Stále je zde umístěn aktuální rozpis akcí na každý měsíc. Dále jsou zde napsána důležitá telefonní čísla na školu a internetový odkaz na webové stránky školy, spolu s vypsáními aktualizacemi fotogalerie. Nástěnka obsahuje také poděkování několika rodinám za sponzorské dary. Trvale je zde umístěn vnitřní řád školy a provozní řád. Na malé nástěnce je jídelní lístek, obměňován každý týden. Informace o ceně stravného je přiložena spolu s kontaktem na pani hospodářku.

Každá třída tak má ve své šatně velký prostor pro vlastní nástěnky, které jsou ozdobeny výrobky dětí (Příloha č. 2; obr. 13). Další dvě nástěnky informují rodiče o aktuálním vzdělávacím programu na aktuální měsíc (Příloha č.2; obr. 14). Jsou zde popsány a zdokumentovány právě proběhlé akce, které se na jednotlivých třídách udály.

Škola si zformulovala pravidla celého společenství, to znamená pro děti, rodiče i pedagogy. V další kapitole proto autorka uvádí vlastní školní práva a povinnosti celého společenství mateřské školy Šestajovická.

7.2 PRÁVA A POVINNOSTI SPOLEČENSTVÍ MŠ ŠESTAJOVICKÁ

Naše mateřská škola si zakládá na kvalitní spolupráci s rodiči. To vyžaduje určitý řád, kterým by se mělo řídit celé společenství této mateřské školy. Proto má naše škola formulována tato pravidla a povinnosti ve školním vzdělávacím programu. Vzdělávací program pro školní rok 2010/2011 má název „Proměny roku“ a ve své kapitole o psychosociálním prostředí jsou uvedena právě tato pravidla:

„Sociální prostředí charakterizuje společná snaha o podporu sebedůvěry, vzájemné důvěry, komunikace a spolupráce, duševní odolnosti a pohody všech zúčastněných. Ke všem dětem se snažíme přistupovat spravedlivě a vlídně s přihlédnutím k jejich individuálním potřebám, možnostem a schopnostem (sociálním, vývojovým, intelektovým). V rámci možností respektujeme individuální tempo jednotlivých dětí“ (Králová, 2010).

Proto vznikla pravidla soužití – vytvořená ve spolupráci s dětmi:

- neodcházet ze třídy bez domluvy s učitelkou
- dodržovat hygienu
- dávat věci na svá místa
- neničit věci, práci a úsilí jiných
- dokončit započatou práci
- nekřičet, používat vhodná slova
- umět požádat o pomoc, poděkovat
- projevovat úctu a respekt ostatním dětem
- neubližovat si
- pomáhat si
- nebrat si vzájemně věci – domluvit střídání, při neshodě vyjednávat
- důvěra, pravdivost, aktivní naslouchání

Tato pravidla děti přijímají, učí se jim porozumět a uplatňovat je.

Práva a povinnosti dětí:

- individuálně uspokojovat své potřeby
- vykonávat samostatně činnosti související se sebeobsluhou
- užívat spontánně celé prostředí třídy za předpokladu dodržení smluvených pravidel
- účastnit i neúčastnit se aktivit nabízených učitelkou nebo ostatními dětmi
- nerušit svým jednáním ostatní, pokud volí jinou činnost
- vyjadřovat svůj názor, naslouchat názorům jiných, hledat společná řešení
- podílet se na vytváření a respektování společných pravidel soužití

Práva a povinnosti rodičů:

- být seznámeni se školním řádem a respektovat jej
- znát a respektovat pravidla soužití, která ve škole platí
- být seznámeni se Školním vzdělávacím programem a vyjadřovat k němu svůj názor
- před nástupem dítěte do MŠ využívat možnost návštěv, pobytu společně s dítětem, účasti na akcích školy
- zapojit se do života školy, účastnit se programu
- konzultovat s učitelkou svého dítěte potřebné poznatky, cíle jeho výchovy a postup jak je podporovat (individuální rozhovory)
- navrhnout další možnosti

Práva a povinnosti ředitelky a učitelek:

- vytvářet dětem bezpečné prostředí plné pohody
- respektovat potřeby dětí a napomáhat v jejich uspokojování
- snažit se, aby verbální projev byl jasný a srozumitelný
- preferovat demokratický přístup k dětem
- uplatňovat moderní výchovně - vzdělávací formy práce
- plánovat pedagogické činnosti v souladu s RVP PV
- konzultovat s rodiči průběh výchovy a vzdělávání jejich dětí

(Školní vzdělávací program MŠ Šestajovická 2010/2011)

S tímto vzdělávacím programem a školním řádem se musí seznámit každý rodič naší školy. Vzhledem k tomu, že jsme odloučeným pracovištěm mateřské školy Štolmířská řídíme se společným řádem. Tento školní řád upravuje podrobnosti k výkonu práv a povinností zákonných zástupců dětí v mateřské škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky. Tento školní řád vypracovala Bc. Zuzana Králová ředitelka MŠ Štolmířská a Šestajovická.

8 DOTAZNÍKY PRO RODIČOVSKOU VEŘEJNOST MŠ ŠESTAJOVICKÁ

Jedním z prvních kroků, které autorka provedla v tomto akčním výzkumu bylo rozdáni dotazníků pro rodiče (Příloha č. 3). Ve spolupráci s ostatními učitelkami se podařilo rozdat 47 dotazníků do rodin zapsaných dětí mateřské školy Šestajovická. Přesto, že zapsaných dětí je 53. Šest rodin se nepodařilo oslovit z důvodu dlouhodobé nemoci dětí nebo pozdějšího nástupu do mateřské školy. Procentuální vyhodnocení dotazníku je uvedeno v Příloze č. 4.

8.1 KVALITATIVNÍ ZPRACOVÁNÍ A VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU PRO RODIČE

V září loňského roku autorka rozdala dotazníky, týkající se vzájemné spolupráce mezi školou a rodinou. Z 53 dotazník obdrželo 47 rodičů. To bylo způsobeno dlouhodobou nemocí dětí, nebo pozdějšího nástupu dětí do mateřské školy. Z těchto 47 dotazníků pro rodiče se vrátilo 36 dotazníků, což je 76,6%. Tento počet je významný a svědčí o dobré vzájemné spolupráci a komunikaci mezi školou a rodinou. Je zřejmé, že rodiče mají zájem o dění v mateřské škole. Nyní se autorka pokusí interpretovat odpovědi rodičů z dotazníků. Pro ucelený pohled autorka nejprve uvede výsledky a názory rodičů. V návaznosti připojí doplňující otázky pro učitelky, které budou reagovat na zjištěné skutečnosti. Tak zjistíme, co zajímavého a přínosného přinesl dotazník pro rodiče, a co pro pedagogy MŠ Šestajovická.

Výsledky v procentech, která zde budou uvedena, jsou vypočítána z odevzdaných 36 dotazníků.

Otázka pro rodiče:

1. Proč jste si vybrali právě tuto MŠ Šestajovická?

První otázka se týkala všeobecné spokojenosti rodičů s touto mateřskou školou. O spokojenost rodičů musí mateřská škola vhodně a neustále usilovat. Spokojenost, to je základ pro všeobecnou pohodu všech zúčastněných při výchově a vzdělávání dětí. Tato pohoda se zrcadlí při navozování příjemného klimatu na mateřské škole, kde

výchova a vzdělávání předškolních dětí probíhá. Z odpovědí rodičů na otázku spokojenosti lze usuzovat, že se záměr pedagogů daří naplňovat. Při podrobném pohledu na výsledky je patrné že, 38,9% rodičů si MŠ vybrali z důvodu blízkého umístění k bydlišti rodiny. 66,7% rodičů si MŠ vybrali z důvodu dobré pověsti školy a 16,7% rodičů uvedlo, že mají vlastní dobré zkušenosti s touto školou již z dob docházky starších sourozenců. Někteří z těchto rodičů zaškrtnuli dvě možnosti, jednak blízkost k bydlišti, ale i dobrou pověst. Jedni z rodičů se podívovali nad touto otázkou, že prý v dnešní době, při velké obsazenosti mateřských škol, ani nemohou mít na výběr. Také to byl jeden z důvodů, proč autorka tuto otázku položila. Chtěla zjistit, jak moc jsou rodiče ovlivněni při výběru mateřské školy pro své dítě a jakou roli zde hraje i současný stav přeplněnosti mateřských škol. Při pohledu na výsledky je potěšující, že stále nadpoloviční většina rodičů si vybírá školu podle pověsti a dobré vlastní zkušenosti. Bylo by zajímavé sledovat dlouhodobě tento trend, zda se situace mění k horšímu či k lepšímu a následně činit kroky k udržení a zkvalitnění dobré pověsti, kterou tato škola má. Tyto výsledky zajisté potěší celý pedagogický sbor a vynasadí se i nadále navozovat takovou atmosféru školy, která bude stále ve stejném duchu. Budou usilovat i nadále o jeho neustálý vývoj.

Na názor o dobré pověsti školy, se autorka zeptala i učitelek této školy. Byla zvědavá, zda si uvědomují, co vede rodiče k takovému závěru.

Otázka pro pedagogy:

1. Prosím napište mi Váš názor na to, proč má tato škola dobrou pověst?

Všechny čtyři učitelky se shodly na tom, že dobrou pověst utváří celková příjemná rodinná atmosféra na pracovišti. To je způsobeno dlouhodobě sehraným kolektivem na pracovišti, přístupem k dětem i k rodičům. „Pokud jsou spokojené děti, jsou spokojení i rodiče.“ říká jedna z učitelek. Také si učitelky uvědomují, že velkou roli hraje individuální a přívětivý přístup k rodičům.

Otázka pro rodiče:

2. Chodí Vaše dítě do MŠ rádo či nerado?

Druhou otázkou se snaží autorka zjistit spokojenost dětí s touto mateřskou školou. Odpověď se pokusila získat položením jednoduché otázky, zda děti do mateřské školy Šestajovická chodí rády. Spokojenost dítěte je to nejdůležitější o co by mateřská škola měla usilovat. Napomáhá při naplňování cílů v předškolním vzdělávání. Vede ke správnému duševnímu, tělesnému a sociálnímu vývoji dítěte. Vzhledem k věku dětí odpovídají rodiče v jejich zastoupení. Oni jistě vědí, jak se jejich děti cítí každý den při vstupu do mateřské školy. Až na výjimku dvou rodičů, což v přepočtu na procenta činí 5,6%, odpověděli ostatní rodiče, že do mateřské školy chodí jejich děti rády. Rodiče, kteří zaškrtnuli druhou možnost (nerady) ještě dopsali komentář. “Zatím, ale to bude dobré.” Poukazuje to na období, kdy tato otázka byla položena. Děti na počátku školního roku prožívají adaptační období, a proto se odpověď na tuto otázku může postupem času měnit. Učitelky usilují o to, aby se dítě adaptovalo na prostředí mateřské školy a chodilo do ní rádo. Je patrné, že 94,4% dětí chodí do mateřské školy s nadšením, což prokazuje na dobrou spolupráci mezi učitelkou-rodíči-dítětem. Tyto tři strany by měly být tím hlavním a pevným pilířem pro kvalitní a dobré partnerství mezi školou a rodinou. Pedagogové celé školy ustavičně usilují o pohodu všech dětí. Kdybychom položili stejnou otázku dětem dnes, po uplynutí adaptačního období, pár měsíců po zahájení školního roku, věřím, že by spokojenost dětí byla stoprocentní. Proto autorku zajímalo, jak tuto skutečnost vidí učitelky v každodenní praxi. Zda se domněnka o spokojenosti dětí po dobré adaptaci potvrdí.

Otázka pro pedagogy:

2 Máte ve třídě dítě, které chodí nerado do MŠ?

Na začátku školního roku se vždy najde nějaké dítě, které má problémy s adaptací, prvním odloučením od rodičů. Učitelky z první třídy mají stále jedno dítě ve třídě, které chodí nerado. Obě shodně tvrdí, že jde o neúspěšnou adaptaci dítěte. V druhé třídě jedno dítě do mateřské školy chodilo nerado, avšak po zvládnutí adaptace již chodí rádo a s docházkou do mateřské školy nemá problém.

Je patrné, že adaptační období je pro každé dítě velmi důležitým krokem při nástupu do mateřské školy. I toto je jedna z forem spolupráce s rodiči, která přišla až po

roce 1989. Otevření mateřské školy rodičům a umožnění přístupu do třídy společně s dětmi se ukázalo jako důležitý krok ke spokojenému dítěti.

Další otázky v dotazníku měly zjišťovat spokojenost s komunikací mezi školou a rodinou. Zda rodičům vyhovuje komunikační systém, který mateřská škola nabízí. Zda ho rodiče využívají a do jaké míry. Úkolem těchto otázek bylo také zjistit, jak jsou rodiče spokojeni s informacemi, které dostávají. Zda vidí ještě nedostatky, které by chtěli vylepšit. Komunikace je nejdůležitější propojka mezi školou a rodinou. Jakékoli problémy pramení do značné míry ze špatné či nepřesné komunikace.

Otázka pro rodiče:

3. Sledujete webové stránky naší mateřské školy pravidelně, občas nebo vůbec?

Jako jeden z komunikačních kanálů, které mateřská škola využívá, jsou webové stránky. Nevýhodou tohoto způsobu předávání informací je, že jde o jednostrannou komunikaci směrem k rodinám. Má pouze informativní smysl. Proto autorka položila rodičům otázku, jak moc tento zdroj informací využívají. Pouze jedni rodiče zaškrtnuli možnost třetí, a to, že vůbec webové stránky nesledují. Je patrné, že v dnešní době se najde ještě pár rodin, které nedisponují nebo nechťejí pracovat s internetem. Proto je nutno počítat i s tímto případem a informace podávat různými způsoby. 97,2% rodičů uvedlo, že webové stránky sledují. Z toho 25% pravidelně a 72,2% občas. Z těchto výsledků vyplývá, že webové stránky nemůžeme brát jako hlavní zdroj informací. Jde jen o doplňkový, nadstavbový způsob podávání informací, kde je hlavní funkce kladena na fotogalerii. Vzhledem k nepodstatnosti tohoto informačního kanálu je dostačující občasná sledovanost. Mateřská škola by měla využívat i jiných informačních zdrojů pro rodiče.

Autorku napadla doplňující otázka pro pedagogy. Zajímalo jí, co si o tom myslí učitelky, zda by byly ochotné komunikovat s rodiči po internetu.

Otázka pro pedagogy:

3. Myslíte si, že by webové stránky měly být více využívány k informovanosti rodičů? Chtěli byste využívat internetovou komunikaci s rodiči?

Webové stránky učitelky považují za jednu z možností, jak informovat rodiče. Uvědomují si, že ne každý rodič má možnost připojení na webové stránky školy, proto využívají i další možnosti. Všechny učitelky uvádějí ústní formu a nástěnky, jako nejvhodnější způsob předávání informací. Webové stránky v současné podobě, vidí učitelky jako dostačující. Také podotýkají, že ony osobně nemají přístup k jejich tvorbě. Ten je uskutečňován na mateřské škole Štolmířská, kde sídlí vedení školy.

Na druhou otázku odpovídaly učitelky jednomyslně ne, nechtějí s rodiči komunikovat pomocí internetu. Preferují osobní, přímý kontakt.

Z odpovědí všech učitelek je patrné, že spolupráce s rodiči nebude rozšířena tímto směrem. Přesto, že dnešní doba nás žene k modernizaci a digitalizaci všechno včetně komunikace, názor ze strany pedagogů je jasný, upřednostňují komunikaci o vývoji dětí a jiných citlivých záležitostech na osobním přímém přístupu.

Otázka pro rodiče:

4. Jak se dovídáte o činnostech, které Vaše děti dělají?

Vzájemná a kvalitní komunikace může mít různé formy. Proto autorka položila další, již čtvrtou otázku, která mapuje další informační zdroje, které rodiče využívají. Možnosti odpovědí jsem rozdělila do dvou forem, a to formou písemnou a formou ústní. Rodiče mohli zaškrtnout více možností v jedné odpovědi. Všichni rodiče odpověděli, že čtou a sledují nástěnku. Vzhledem k tomuto výsledku je patrné, že tento zdroj informací považují rodiče za nejdůležitější a nejaktuálnější. Proto by mateřská škola měla věnovat tomuto zdroji velkou péči a snažit se jí využít v co největší míře. 44,4% rodičů odpovědělo, že informace získávají z webových stránek. Rodiče z 92,2% uvádí, že sledují webové stránky, přičemž 44,4% rodičů z něho čerpá informace. Výrazný rozdíl přesně charakterizuje smysl webových stránek školy. Má pouze omezenou možnost informovat, tudíž nemá charakter aktuálnosti. V mateřské škole je mnoho aktivit, které se velmi často mění. A pro to jsou vhodnější nástěnky, které mají rodiče každý den na

očíh. Dále mateřská škola zavedla každému dítěti záznamník o dítěti, do kterého může rodič kdykoli během roku nahlédnout. Při zakládání tohoto záznamníku byli rodiče požádáni o vyplnění několika základních údajů o dítěti, které se staly v období před nástupem na mateřskou školu. Pedagogové v něm vedou dětské úspěchy a pokroky, kterých dítě dosáhlo v předškolním věku. Když dítě odchází na základní školu dostane tento záznamník domů. Možnosti k nahlédnutí využívá pouze 5,6% rodičů, což představuje dva rodičovské páry. Je možné, že rodiče o této možnosti nevědí. Jeden z rodičů uvedl, že se o akcích dovídá z anket a dotazníků pro rodiče. Vyplnění jiné možnosti nikdo nevyužil.

Když se podíváme podrobně, jak odpovídali rodiče na informovanost formou ústní, dovíme se, že 22,2% rodičů navštěvuje společné besedy a třídní schůzky. Ty jsou považovány ze strany školy za důležité proto, že je zde prostor pro vzájemnou komunikaci a vyslechnutí názorů rodičů. Je vidět, že ze strany rodičů tato možnost není moc využívána a proto se zde otevírá prostor pro zkvalitnění této formy komunikace. Naopak překvapující a úžasný výsledek ukázal na individuální pohovory s učitelkou. Zde rodiče uvedli, že získávají nejvíce informací o činnostech svých dětí. Všichni rodiče uvedli, že tento zdroj informací využívají. Myslím si, že to je hlavním smyslem dobré komunikace, kterou tato mateřská škola plně využívá a získává na dobré pověsti. Další poměrně vysoký počet rodičů uvedl, že informace o škole dostávají přímo od svého dítěte. A to 77,8% rodičů. To vypovídá o tom, že mateřská škola vede děti k otevřené komunikaci, kterou trénují na různých komunikativních hrách.

Autorku zajímalo, proč tak málo rodičů získává informace ze záznamníků o dětech. Pokusí se nalézt způsob, kterým by se tato skutečnost dala změnit. Další otázkou pro učitelky chtěla autorka zjistit jejich názor na vysoce ohodnocený individuální přístup k rodičům. Zajímalo jí, zda jsou si toho učitelky vědomy.

Otázka pro pedagogy:

4. Dáváte rodičům tyto záznamníky k nahlédnutí? Považujete individuální přístup k rodičům za hlavní důvod dobré pověsti školy?

Čtvrtá otázka zjišťovala, jak se rodiče dovídají o činnostech, které děti dělají v mateřské škole. Na základě odpovědí rodičů vyplynulo, že nevyužívají záznamníky o dětech. K záznamníkům o dítěti se v jedné třídě učitelky vyjadřují shodně. „Rodiče prý nežádají nahlédnout do těchto záznamníků.“ A další dvě učitelky z druhé třídy do nich ještě neučinily záznamy. Pokroky dětí do něj píší až v pololetí a na konci roku. Proto by prý nemělo smysl záznamníky rodičům nabízet k nahlédnutí. „Záznamníky o dítěti dáváme k nahlédnutí až na konci roku. V průběhu roku vývoj dítěte konzultujeme s rodiči ústně, vždy když je třeba.“ I z těchto odpovědí vyplývá, že učitelky preferují individuální pohovor s rodiči, než písemnou formu komunikace. Přesto by se zde mohl najít prostor pro změnu. Učitelky by mohly častěji nabízet záznamníky rodičům k nahlédnutí.

Na druhou otázku shodně odpověděly, že individuální přístup je jeden z hlavních důvodů dobré pověsti školy.

Otázka pro rodiče:

5. Jsou pro Vás tyto informace dostačující?

Okruh otázek, které se týkaly komunikace mezi školou a rodinou, zastřešuje otázka, zda tyto informace rodiče pokládají za uspokojivé. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem tohoto dotazníku je zjistit současný stav spolupráce a vzájemné komunikace mezi školou a rodinou, považuje autorka tuto otázku za jednu z nejdůležitějších. Výsledky dopadly pro mateřskou školu celkem úspěšně. 80,5% rodičů odpovědělo, že jsou pro ně informace, které od mateřské školy dostávají dostačující. 16,7% rodičů považuje informovanost ze strany školy za spíše dostačující. Výsledky naznačují, že zde rodiče vidí ještě malé rezervy, které by se daly vylepšit či poopravit. Jeden z rodičů, což v přepočtu na procenta činí 2,8%, spíše nepovažuje tuto informovanost za dostačující.

Otázka pro pedagogy:

5. Co si myslíte, že rodiče ještě chtějí slyšet? V čem ještě rodiče vidí nedostatky?

Jedna z učitelek říká: „Myslím, že by bylo potřeba ještě informovat rodiče např. formou nástěnky nebo nějakých seminářů o vývoji a vzdělávání dětí předškolního věku, co by dítě v daném období mělo zvládnout, popř. o nových trendech v předškolním vzdělávání.“ Druhá paní učitelka si myslí, že by se rodiče rádi dověděli více informací o dítěti, jeho potřebách, problémech, ale také o plánech mateřské školy a o dění v ní. Další z učitelek si myslí, že by rodiče chtěli slyšet o úspěších svých dětí. Na druhou otázku, v čem rodiče vidí nedostatky, odpověděla „Nevím, ale když se rodič vyjádří, jsme ochotni nedostatky řešit“.

Další tři otázky zjišťují současnou úroveň spolupráce mezi školou a rodinou. Otázka od rodičů zjišťuje, jakých forem spolupráce s mateřskou školou využívá.

Otázka pro rodiče:

6. Jakých forem spolupráce s mateřskou školou využíváte?

V nabídce měli rodiče osm možností a mohli zaškrtnout i několik možností. Z výsledků můžeme vyčíst, že rodiče spolupráci využívají ve velké míře. To je velmi příjemné zjištění, a je o to větší důvod hledat nové možnosti další spolupráce.

a) Čtete nástěnky? Celých 100% rodičů uvedlo, že čtou nástěnky. Je nutno podotknout, že je to plný počet rodičů. Nabízí se otázka “Zda včas?” Několikrát v praxi se tento fakt potvrdil. Vzhledem k této zkušenosti dávají pedagogové nezbytně nutné aktuální informace na vstupní dveře, které rodič při vstupu do mateřské školy musí otevřít. Nástěnka je pro rodiče hlavní zdroj informací, které jsou aktuální. Je pro to nezbytné, aby nástěnky četli.

b) Navštěvujete třídní schůzky? Další možností, kterou rodiče mohou využívat pro spolupráci, jsou třídní schůzky. Tuto možnost zaškrtnulo 77,8% rodičů. Ve srovnání s odpovědí na otázku číslo čtyři a s odpovědí v této otázce, spolu výsledky nekorrespondují. Znamená to, že o možnosti vědí, na třídní schůzky docházejí, ale z pohledu informovanosti jsou pro rodiče nedostačující. Neboť jen 44,4% rodičů

odpovědělo, že třídní schůzky jsou pro ně zdrojem informací o činnostech, které se v mateřské škole provádějí. Je nutno se ze strany mateřské školy zamyslet nad průběhem a vedením těchto třídních schůzek.

c) Navštěvujete tvořivé dílny? Další formou spolupráce, kterou mateřská škola nabízí, jsou tvořivé dílny. Tyto dílny jsou tři do roka a jde o společné tvoření rodičů, dětí a učitelek (Příloha č. 1; obr. 1, 2, 5, 6, 8, 9). Této možnosti spolupráce využívá 58,3% rodičů. Dílny jsou uskutečňovány vždy v jedné třídě mateřské školy. Tento prostor je vzhledem k vysoké účasti rodičů přeplněn. Možná by bylo vhodné vzhledem k velkému zájmu o tuto aktivitu využít více prostoru a organizovat tyto dílny pro každou třídu zvlášť.

d) Účastníte se společných akcí? Mateřská škola nabízí další možná setkání s rodiči na půdě mateřské školy. Besídky, karneval, zahradní slavnost, nově i den matek (Příloha č. 1; obr. 3, 7, 10). Tato podotázka zjišťovala účast rodičů při těchto akcích. Kladně odpovědělo 77,8% rodičů. Z toho vyplývá, že rodiče dávají přednost účasti na pasivních akcích školy.

e) Využíváte individuální pohovory s učitelkou? Jako pátou možnost k odpovědi rodiče dostali, zda využívají možnost hovořit s učitelkou kdykoli potřebují. Této možnosti využívá 94,4% rodičů. Toto skóre je jistě vysoké díky pedagogům této mateřské školy. Je patrné, že této možnosti je využíváno oboustranně a jde o nejpřirozenější formu komunikace v tomto prostředí. Mateřská škola právě nabízí nejvíce příležitostí k individuálním pohovorům s rodiči. Je úžasné, že na této mateřské škole je tato možnost využívána v tak vysokém procentu.

f) Vstupujete do třídy? Mateřská škola jako vzdělávací instituce ve školském systému je jednou z mála, která může naprosto přirozeně nabídnout každodenní vstup do třídy spolu s dítětem. I tuto možnost rodičů zjišťovala jedna z podotázek, do jaké míry tohoto využívají. 12 rodičů odpovědělo ano, což je 33,3% rodičů. Není to velké procento, ale v tomto případě je dobré se zeptat ostatních pedagogů, co by na to říkali.

g) Nemáte zájem o spolupráci? Také jsem se zeptala rodičů, zda se najde někdo, kdo o spolupráci s mateřskou školou nemá vůbec zájem. Ukázalo se, že všichni rodiče mají zájem o společnou spolupráci. Nikdo tuto možnost nezaškrtl.

h) Jiný názor? Jako poslední možnost nebyla kroužkovácí, ale rodiče zde mohli vyjádřit své vlastní názory. Jeden z rodičů této možnosti využil a napsal, že pro spolupráci se školou využívá i webové stránky. Tuto možnost autorka nenavrhlá do vzájemné spolupráce, neboť se domnívá, že je to jen jednosměrný kanál informací.

Při zpětném pohledu na odpovědi je patrné, že o spolupráci s mateřskou školou rodiče zájem mají a do velké míry ji i využívají. Další otázka zjišťuje, zda rodičům tato spolupráce vyhovuje, a zda ji považují za dostatečnou.

Otázka pro pedagogy:

6 a) Jste spokojeni s tím, jak rodiče čtou nástěnky?

„Částečně. Už kvůli dětem by mohli někteří sledovat víc, aby například dítě nepřišlo o zajímavé akce.“ Téměř všechny učitelky se shodují, že se vždy najde někdo, kdo nesleduje nástěnky a děti tak přicházejí o různé školní zážitky. Proto se učitelky naučily dávat důležitá aktuální sdělení pro rodiče na vstupní dveře, které rodiče musí otevřít při vstupu do budovy, a tak si informace všimnout.

b) Jak vedete třídní schůzky? Necháváte rodičům prostor pro vyslovení vlastního názoru?

Vzhledem k tomu, že mateřská škola Šestajovická je odloučeným pracovištěm mateřské školy Štolmiřská, jsou třídní schůzky vedeny paní ředitelkou ze Štolmiřské. Někteří rodiče si prý stěžují, že dostávají zprostředkované informace. Jedna z učitelek říká: „Proto jsme si začali dělat své informační schůzky na začátku školního roku, kde se rodiče dovedí veškeré informace o provozu školy, platbách a o plánovaných tradičních každoročních akcích školy. Také rodiče dostávají prostor k vyjádření svého názoru.“ Jako nejpřirozenější a nejúčinnější způsob komunikace s rodiči, učitelky spatřují při společných akcích, jako jsou tvořivé dílny. „Při těchto akcích jsou rodiče uvolněnější a nebojí se vyslovit svůj názor a přání.“ Těmto přáním se prý učitelky snaží vyhovět.

c) Chcete se vyjádřit k organizaci těchto akcí?

Tyto společné akce s rodiči mají učitelky rády, všechny čtyři vyslovily stejný názor. Akce jsou prý skvělé a umožňují větší vzájemnou otevřenost. „Mám akce s rodiči ráda, otevře se jim prostředí mateřské školy, popřípadě více napomůže k poznání učitelky a rodičů. Navodí lepší vztahy a umožní poskytnutí zážitků všem zúčastněným.“ Jiná učitelka se k organizaci akcí vyjádřila takto „Tvořivé dílny jsou vždy odpoledne, aby se mohlo zúčastnit co nejvíce rodičů. Někteří o tyto akce mají zájem a chodí pravidelně. Pedagogové pouze radí v případě potřeby, jinak rodičům a dětem necháváme naprostou volnost v jejich tvoření. Staráme se, aby bylo vše potřebné po ruce od materiálu, až po občerstvení.“ A co se týče organizace prostoru, jsou ochotné rozšířit prostor o druhou třídu, neboť zájem neustále roste.

d) Jste spokojeni s návštěvností rodičů na těchto akcích? Zapojujete při nich rodiče do aktivní spolupráce?

Při společných akcích, jako je karneval, vánoční besídka, zahradní slavnost atd. učitelky rodiče aktivně zapojují. Například do přípravy akcí, ale mohou se i podílet na samotné realizaci. „Společných akcí se rodiče účastní hojně, chodí i prarodiče a ostatní příbuzní.“

e) Nedělá Vám problém komunikovat s rodiči kdykoli během dne?

Všechny učitelky jednohlasně odpověděly, že ne. Z toho je patrná ochota a vstřícnost, kterou všechny učitelky na této škole mají.

f) Do jaké míry jste ochotni tolerovat vstup rodičů do třídy během ranních her?

Opět se učitelky úžasně shodují v jedné věci. Při ranních hrách jsou ochotné tolerovat vstup rodičů kdykoli. Při řízených činnostech si ale přesto drží odstup. „Během ranních her není problém, aby rodiče vstoupili. Pokud již vstup nezasahuje do

řízené činnosti, je tento vstup narušením.“ Jiná paní učitelka zmiňuje důležitost těchto vstupů při adaptaci dítěte. „Při adaptačním období je důležité i to, aby si dítě postupně přivyklo cizímu prostředí“

g) Máte pocit, že i přesto se najde někdo nevšimavý k Vaší práci?

„Ano, ale zcela výjimečně.“ Odpověděla jedna paní učitelka, ostatní tři učitelky odpověděly, že ne.

h) Využíváte i jiných druhů spolupráce s rodiči?

„Ano, některé rodiče zapojujeme i do drobných prací pro školu. Jako např. drobné opravy. Popřípadě přispívají sponzorskými dary.“ I toto je určitě jeden z druhů spolupráce mezi školou a rodinou, který zde doposud nezazněl.

Otázka pro rodiče:

7. Pokládáte počet akcí MŠ pro rodiče a děti za dostatečný?

66,7% rodičů považuje počet akcí za dostačující a 33,3% rodičů považuje počet akcí za spíše dostačující. Z tohoto výsledku můžeme vyčíst, že je stále velké procento rodičů, kteří by další aktivity uvítali a jsou otevřeni další vzájemné spolupráci. Nyní je na mateřské škole a na pedagogickém sboru, zda se nechá inspirovat a bude hledat další možnosti pro vzájemnou spolupráci.

Z tohoto důvodu vzešel další okruh otázek týkajících se očekávání a představ rodičů o vzájemné spolupráci. Pokud se máme zamýšlet nad dalšími formami spolupráce, je dobré se rodičů zeptat, jak si oni představují další spolupráci, a zda jsou ochotni se na této spolupráci podílet aktivně.

Otázka pro pedagogy:

7. Hledáte další možnosti spolupráce?

Učitelky shodně tvrdí, že současný stav spolupráce mezi školou a rodinou je dostačující. Přesto však začaly hledat další možnosti spolupráce „Myslím, že je dostačující, ale nebráním se dalším možnostem“ Přímou jedna z učitelek navrhla společný výlet s rodiči a dětmi do přírody. Jiná navrhla brigádu na školní zahradě. Určitě toto jsou výborné návrhy pro rozšíření spolupráce pro tuto školu.

Otázka pro rodiče:

8. Máte chuť aktivně se účastnit akcí školy?

41,7% rodičů odpovědělo, že jsou přístupní k aktivní účasti. Avšak větší procento 47,2% rodičů odpovědělo, že spíše ano. 11,1% rodičů dokonce odpovědělo, že se spíše nechtějí účastnit aktivně na akcích pořádaných školou. Znamená to, že o aktivní účast moc rodiče nemají zájem. Je tedy vhodné hledat další inspirace spíše v pasivních, pozorovacích akcích.

Otázka pro pedagogy:

8 Jaké další akce můžete nabídnout rodičům?

Učitelky připomněly spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou. „Také zprostředkováváme prodej dětských knih.“ Jedna učitelka se přiznala, že uvažují o návštěvě některých rodičů v zaměstnání. To je naprosto úžasný nápad, který dětem přinese spousty nových zážitků.

Otázka pro rodiče:

9. Jaká očekávání a představy máte o spolupráci s MŠ? Které další aktivity by mohly zkvalitnit naši vzájemnou spolupráci?

Poslední otázka tohoto dotazníku se ptala rodičů, jaké představy a očekávání mají o spolupráci mezi mateřskou školou a rodinou, jaké další aktivity by si oni přáli

vidět v mateřské škole. Zde měli rodiče prostor pro vyjádření vlastního názoru na vylepšení vzájemné spolupráce. V nabídce mohli zaškrtnout šest konkrétních rozšířených forem spolupráce, které již tato mateřská škola využívá. V prvním případě se jednalo o větší počet tvořivých dílen ve třídě s rodiči. A pokud by rodiče zaškrtnuli tuto možnost, ať napíší o jaké dílny mají zájem. Nenašel se nikdo z rodičů, kdo by o tento druh spolupráce projevil zájem. Je tedy jasné, že tři tvořivé dílny do roka jsou pro rodiče dostačující.

Avšak o druhou možnost projevilo zájem velké množství rodičů. 47,2% rodičů si přeje větší informovanost o dítěti v podobě písemných zpráv, ústních pohovorů, formou sms, či emailem. Tyto poslední dvě formy někteří z rodičů dokonce podškrtnuli. Je to přesně ten druh pasivní spolupráce, který se ukazuje pro rodiče jako nejpříjemnější. Je tedy otázkou, zda přistoupíme na takovou hru s rodiči, anebo je budeme nabádat a přesvědčovat, že individuální pohovor s učitelkou je pro dítě přínosnější. Opět je to velký podnět pro diskusi s ostatními učitelkami této školy.

Poměrně překvapivý byl výsledek z třetí možnosti odpovědi. Na otázku zda si rodiče přejí odborné besedy či vyvěšení odborného článku na nástěnku, které by jim dávali více informací o výchově a vzdělávání svých dětí. 44,4% rodičů projevilo zájem o tento druh spolupráce. Toto je jedna z možností, kde by se daly udělat první kroky ke zkvalitnění spolupráce. Odborných článků či odborných publikací je velká řada a pedagogové by měli být neustále s těmito informacemi seznamováni. Nebylo by proto na škodu nabídnout i tuto literaturu rodičům ve formě krátkodobé půjčovny. Již existuje několik školských zařízení, které tuto formu spolupráce nabízejí.

Další podotázka určena rodičům zjišťovala, zda by oni byli ochotni poskytnout škole základní informace o svém dítěti z rodinného prostředí prostřednictvím krátkého dotazníku. Je jasné, že děti v rodině se chovají trochu jinak a dodržují jiné normy než v mateřské škole. 33,3% rodičů je ochotno vyplnit dotazník o dítěti na počátku školního roku, který by pedagogovi představil dítě, které mu nastoupilo do třídy mateřské školy. 8,3% rodičů projevilo zájem o vstup do třídy kdykoli během dne. Tento druh spolupráce nabízí program "Začít spolu" a právě zde autorka našla inspiraci pro rozšíření vzájemné spolupráce.

Nepotvrdila se domněnka, že by někdo z rodičů nejevil zájem o spolupráci s učitelkami a práci s dětmi ponechal výhradně v rukou odborníků. Je uspokojivé vědět, že rodiče berou svou roli zodpovědně a jeví zájem o školní prostředí, ve kterém se jeho dítě nachází.

Na závěr poslední možnost otevřela rodičům prostor pro vyjádření jejich názoru na další spolupráci se školou. Této možnosti využilo 11,1% rodičů. Vesměs tito rodiče písemně potvrdili svou spokojenost se současnou situací, která na mateřské škole panuje. Někteří přímo pochválili způsob komunikace, kterou všechny učitelky na škole vedou s rodiči všech dětí. Mají dobrý pocit z rodinného prostředí, které tato škola má. Nikdo však nenavrhl žádnou konkrétní představu, která by mohla zkvalitnit vzájemnou spolupráci mezi mateřskou školou a rodinou.

Otázka pro pedagogy:

9. b) Jste ochotni informovat rodiče o dítěti těmito způsoby, písemně, sms, emailem?

Všem učitelkám se zdá dosavadní způsob předávání informací dostačující. „Pokud by přece jenom někdo vyžadoval tento nový způsob předávání informací, jsem ochotna po domluvě učinit změnu“ řekla jedna z učitelek. Všechny učitelky dávají přednost osobnímu kontaktu, domnívají se, že by písemné zprávy stejně rodiče nečetli anebo četli se zpožděním.

c) Máte také takový pocit? Bylo by možné realizovat další vzdělávání pro rodiče na této škole?

Učitelky této školy si myslí, že je to reálné. Jedna paní učitelka se odkazuje na již zmiňovanou pátku odpověď. Určitě jsou ochotné dávat odborné články na nástěnku o výchově a vzdělávání předškolních dětí.

d) Pomohl by Vám tento dotazník při další práci s dítětem?

Učitelky se domnívají, že by rodiče neobjektivně hodnotili své děti. Základní informace o dítěti si zjistí samy po krátké době, při každodenním kontaktu s dítětem. Proto nepovažují tento dotazník o dítěti za přínosný pro jejich další práci.

Otázka pro pedagogy:

10. Pomohl Vám tento dotazník pro rodiče v další Vaší práci?

Učitelky vyjádřily spokojenost s výsledky, byly rády, co se dověděly od rodičů. Jaké mají rodiče názory. „Ano, tento dotazník mi pomohl zprostředkovat stanoviska a pohled rodičů, což je důležité a nutné k fungování a kvalitní práci.“ Jedna paní učitelka si dotazník pochvalovala a hned se nechala inspirovat k další práci. „Obohatila jsem nástěnky informacemi, odbornými články na téma: správné držení tužky, stravovací návyky.“

Nyní se otevírá nový prostor k zamyšlení a skupinové rekapitulaci vyhodnocení těchto výsledků s celým kolektivem mateřské školy. Následně autorka dohodne skupinový rozhovor se všemi čtyřmi učitelkami a pokusí se učinit konkrétní závěry. Nechají se inspirovat názory rodičů a inovativními vzdělávacími programy „ Začít spolu“ a „Škola podporující zdraví“ a pokusí se je provázat s pedagogickou praxí.

8.2 SKUPINOVÝ ROZHOVOR S UČITELKAMI MŠ ŠESTAJOVICKÁ

Po přečtení a vyhodnocení dotazníku z pohledu obou zúčastněných stran si autorka domluvila společné sezení s učitelkami mateřské školy Šestajovická. Při tomto společném sezení dále diskutovaly závěry, názory a další náměty pro vlastní práci s dětmi. S učitelkami se autorka sešla v příjemné, nově zrekonstruované sborovně po bývalé ředitelně. Při této skupinové diskusi vládla příjemná atmosféra, všechny učitelky byly moc ochotné a vstřícné k navrhovaným námětům pro změnu.

Nejprve proběhlo shrnutí všeho, co se v dotazníku objevilo. Na začátku proběhlo hodnocení již nastalé situace, která na mateřské škole panuje. V prvním bodě se jednalo

o pověst školy. Všechny učitelky byly spokojené a potěšené z výsledku, který jim dotazník přinesl. Stejně tak i v druhém bodě, který pojednával o spokojenosti dětí, které do mateřské školy dochází. Webové stránky nebyly dlouze komentovány, v podstatě se dohodlo, že zde není třeba dělat žádné změny. Nebylo by to ani v silách samotných učitelek, které nemají k tvorbě stránek školky přímý přístup. Dalším bodem, kterým se učitelky podrobněji zabývaly, byl čtvrtý bod o informovanosti rodičů. Z výsledků vyplynulo, že rodiče nevyužívají možnosti nahlédnutí do záznamníků o dítěti. Po dlouhé a živé debatě učitelky učinily závěr, že do záznamníků nemá smysl psát častěji, než tomu bylo doposud. A to dvakrát do roka. Avšak přistoupily na to, že budou rodiče nabádat a upozorňovat je na možnost nahlédnutí kdykoli během roku. Dohodly se, že když preferují individuální přístup k rodičům, budou tyto záznamy diskutovat s rodiči společně s dítětem v klidném prostředí sborovny a ne v šatně. Tento návrh podala autorka, jak se inspirovala v programu „Začít spolu“. Jde o konzultace rodič-dítě-učitel. Tyto konzultace ve školách pracujících s programem „Začít spolu“ jsou realizovány v rodičovských místnostech. Na mateřské škole Šestajovická není rodičovská místnost, ale po letní rekonstrukci budovy, vznikl nový prostor po staré ředitelně. Dnes je to sborovna s příjemným posezením, kde mohou tato společná setkání probíhat (Příloha č.2; obr. 15). Dalším bodem, kterým se učitelky zabývaly, byla kvalita informací, které rodičům podávají. Rodiče jsou sice spokojeni, většina si myslí, že informovanost je dostačující, avšak někteří rodiče vyjádřili žádost o širší informovanost. Učitelky se zamýšlely nad tím, čím ještě mohou přispět a zkvalitnit tuto informovanost. Dohodly se, že pokud narazí na zajímavý článek ohledně výchovy a vzdělávání předškolních dětí obohatí o ně společnou nástěnku. Nabídnou ho k přečtení ostatním rodičům. Také se dohodly, že obohatí šatnové, třídní nástěnky o krátká sdělení rodičům, co se dělo ve třídě. Tato sdělení budou pouze heslovitá, jasná a stručná, a budou se obměňovat v intervalu čtrnácti dnů až tří neděl. Šestý bod diskuse jednal o formách spolupráce, mezi školou a rodinou. Tento bod byl nejdéle diskutovaným bodem, neboť měl osm podbodů. Hovořilo se o nástěnkách, tvořivých dílnách, společných akcích s rodiči, o vstupu rodičů do třídy. Dohodly se na změně při organizaci tvořivých dílen. Vzhledem k tomu, že zájem o tyto dílny neustále roste, je zapotřebí rozšířit prostor o druhou třídu. Proto při další velikonoční dílně využijí učitelky obě třídy a dají tím rodinám s dětmi

více prostoru pro tvorbu. V dalším sedmém bodě se hovořilo o dalších nových formách spolupráce, které chtějí učitelky využívat při své práci s dětmi i s rodiči. Padly dva nové zajímavé nápady, proto se učitelky shodly na tom, že se je pokusí v co nejbližší době realizovat. Zaprvé jde o společný výlet s rodiči do přírody. A druhou společnou akcí, kterou chtějí obohatit svou spoluprací s rodiči, je brigáda na školní zahradě. Samy učitelky jsou zvědavé na účast při této akci. Půjde spíše o zábavu než práci, neboť zahradu udržuje smluvní zahradnická firma. Co se týkalo návrhů na další společné akce, byl Den matek. Doposud na této škole, byl realizován karneval společně s rodiči v odpoledních hodinách. Letos nově nastala změna a karneval proběhl v dopoledních hodinách bez rodičů. Aby nebyli ochuzeni o společnou akci, školka nově zorganizuje Den matek. Jako velkou novinku chtějí učitelky zavést návštěvy rodičů v zaměstnání. Jedna maminka pekařka se jim nabídla, zda nechtějí s dětmi přijít na exkurzi. V brzké době dojde k realizaci návrhu a děti navštíví pekárnu v blízkých Vysočanech. Předběžně jsou učitelky domluveny s paní pošťačkou, úřednicí a tatínkem truhlářem. Očekávání od této spolupráce s rodiči je veliké a moc se na to všichni těší. V posledním bodu dotazníku se jednalo o očekávání a představách jak rodičů, tak učitelů. Diskutovalo se o způsobu předávání informací formou sms, nebo emailů. Učitelky se dohodly, že tento způsob je hodně složitý a vysedávání u počítače není jejich zábavou. Proto ponechaly tento návrh otevřený, neodmítají ho úplně a jsou otevřené i těmto možnostem. Tento bod se opět vrací k dalšímu vzdělávání rodičů, o obohacení nástěnek se již učitelky dohodly, ale také navrhují domluvení besedy s odborníkem na téma výchovy a vzdělávání předškolních dětí. Nedomluvilo se nic konkrétního, jenom se vzalo v úvahu, že i tento druh spolupráce by mohl být v brzké době realizován. Jasně se však domluvily, že zrealizují půjčování odborné literatury, kterou mateřská škola vlastní. Sepíší všechny tituly do seznamu literatury, který nabídnou rodičům k zapůjčení na jeden měsíc domů.

Při závěrečném shrnutí učitelky moc chválily dotazník pro rodiče, který jim zprostředkoval nápady a názory rodičů. „Určitě nás to posunulo kousek dopředu a máme spousty nových podnětů k realizaci.“ Učitelky byly spokojené s tím, že nápady, které měly dávno v hlavě, mohly vyslovit nahlas, a také o nich diskutovat s ostatními učitelkami.

9 PROVEDENÉ ZMĚNY V PRAXI SPOLUPRÁCE MEZI ŠKOLOU A RODINOU

Díky akčnímu výzkumu, který byl proveden na mateřské škole Šestajovická nastalo pozitivní ovlivnění v oblasti spolupráce školy a rodiny. Co konkrétního tento výzkum přinesl bude podrobně popsáno v této kapitole.

Hlavní informační nástěnka, společná pro obě třídy je umístěna ve vstupním vestibulu budovy školy. Tato nástěnka byla obohacena o odborné články, které se týkají výchovy a vzdělávání předškolních dětí (Příloha č.2; obr. 11). Články zde byly doposud umístěny dva, první na téma správný úchop tužky, a druhý na téma správné stolování.

Třídní nástěnky umístěné v jednotlivých šatnách třídy učitelky obohatily o krátká sdělení rodičům, co se dělo ve třídě (Příloha č.2; obr. 12). Tato sdělení jsou pouze heslovitá, jasná a stručná, a jsou měněna v intervalu čtrnácti dnů až tří neděl. Podle toho kdy je ukončen tematický blok. Také zde vznikly nové prostornější nástěnky, kam jsou umístěny práce dětí z řízených činností (Příloha č. 2; obr. 13).

Vzhledem k tomu, že rodiče projeví zájem o odborné názory, články a literaturu na téma vzdělávání a výchova dětí předškolního věku, nabídla mateřská škola půjčování odborných knih pro rodiče. Tyto knihy vlastní škola ve své knihovně a nyní jako novinku nabídla rodičům měsíční půjčování těchto knih. Na nástěnku byl dodán seznam půjčovaných knih. Rodiče se tak mohou obrátit na jakoukoli učitelku, která jim ochotně knihu proti podpisu zapůjčí na měsíc domů.

Učitelky se rozhodly více využívat záznamníky o dětech k větší informovanosti rodičů. Přistoupily na to, že budou rodiče nabádat a upozorňovat na možnost nahlédnutí do těchto záznamníků kdykoli během roku. Dohodly se, že když preferují individuální přístup k rodičům, budou tyto záznamy diskutovat s rodiči společně s dítětem v klidném prostředí sborovny a ne v šatně. Inspiraci k této formě spolupráce autorka našla v programu „Začít spolu“ a jedná se o konzultace rodič-dítě-učitel. Na mateřské škole Šestajovická není rodičovská místnost, ale po letní rekonstrukci budovy vznikl nový prostor po staré ředitelně. Dnes je to sborovna s příjemným posezením. Sama autorka byla účastna první konzultace v historii školy, a to v roli rodiče (Příloha č. 2; obr. 15, 16).

Tvořivé dílny jsou jednou z nejúspěšnějších forem dosavadní spolupráce školy. Vzhledem k neustále rostoucímu zájmu a tudíž nedostačujícímu prostoru pro tyto dílny, se učitelky rozhodly pro organizační změnu. Velikonoční dílna již bude probíhat v obou třídách mateřské školy. Rodiče tak dostanou více prostoru pro společné zážitky s dětmi na půdě školy.

Učitelky obohatily spolupráci o novou společnou akci s rodiči. Den matek je jeden z velmi emotivně prožívaných svátků matkami. Zvláště pak u dětí předškolního věku, kdy se děti učí první básničky a písničky. Tento svátek škola nikdy neslavila společně s maminkami, ale ohlasy z jiných školek na oslavu tohoto svátku daly impuls k zavedení oslavy i na půdě mateřské školy Šestajovická.

Do budoucna si učitelky mateřské školy ujasnily, jaké další aktivity by společně s rodiči ještě chtěli uskutečnit. V plánu mají návštěvy rodičů v jejich zaměstnání. Již nyní mají nabídku na exkurzy do pekárny. Tímto prvkem se spolupráce mateřské školy a rodiny ještě více otevře a rozroste o nový prvek, který povede ku prospěchu vývoje předškolního dítěte.

ZÁVĚR

Autorka, která pracuje jako učitelka mateřské školy, se rozhodla, že se pokusí o zlepšení spolupráce mezi školou a rodinou na škole Šestajovická. Na tuto myšlenku přišla ve chvíli, kdy se na mateřské škole ocitla v nové roli rodiče. Začíná se na tuto oblast dívat z více pohledů. Zajímalo jí, jaký názor na kvalitu spolupráce mají rodiče, ale také učitelé. Po vzájemné dohodě se obě tyto strany pokusily o změnu k lepšímu. Proto autorka na toto téma napsala i svou diplomovou práci, která popisuje jednotlivé kroky vedoucí ke zkvalitnění výchovného procesu, konkrétně pak spolupráce mezi školou a rodinou.

Napsání diplomové práce ji přimělo k hlubšímu studiu a zájmu o literaturu napsanou na toto téma. Teoretická část práce jí umožnila dívat se na problematiku spolupráce rodiny a školy nejen z pohledu učitele. Pochopila, že vztahy mezi rodinou a školou mohou mít různá očekávání a že je třeba je respektovat a snažit se najít společnou cestu při výchově a vzdělávání dítěte.

Pro tuto diplomovou práci si autorka jako metodu výzkumu zvolila akční výzkum, při kterém chce pozitivně ovlivnit společenství mateřské školy Šestajovická. Společenství je zde chápáno jako rodiče, děti, učitelky a ostatní personál mateřské školy. Autorka by chtěla zkvalitnit vzájemnou spolupráci, která povede k toleranci a partnerství, stejně jako v inovativním programu „Škola podporující zdraví“. Pro tento akční výzkum si autorka jako metodu šetření zvolila dotazníky pro rodiče i učitelky a následně skupinový rozhovor s učitelkami.

Jedním z prvních kroků, které byly provedeny při této práci, bylo rozdáání dotazníků pro rodiče. Pomocí tohoto dotazníku autorka zmapovala současnou situaci v oblasti spolupráce a pokusila se zjistit další očekávání a přání rodičů docházejících do mateřské školy Šestajovická. Nechala se inspirovat načerpanými vědomostmi z teoretické části. Konkrétně pak prvky a strategie spolupráce inovativních pedagogických směrů, jako je program „Začít spolu“ a „Škola podporující zdraví“. Rozpracovává náměty, které teoretická část přináší. Konkrétně program „Začít spolu“ inspiruje k dalšímu vzdělávání rodičů. Přínosné se zdají konzultace rodič-dítě-učitel i myšlenka rodičovské místnosti. Využívá i myšlenku záznamníků o dítěti, které mají

rodiče více informovat o prospěchu dítěte. Program „Škola podporující zdraví“ pak inspiruje k utváření pohody, plánování v tematických blocích a hlavně v kvalitě sociálního prostředí školy. Mluví o společenství, které vzniká prolínáním vlivů z rodiny do mateřské školy a opačně, na základě vzájemné tolerance, partnerství a očekávání.

Výsledky výzkumu také konzultovala s ostatními učitelkami mateřské školy při skupinovém rozhovoru. Společně pak došli ke konkrétním prvkům spolupráce, které se dají zavést do praxe této školy. Obohatili informativní nástěnky pro rodiče, zavedli půjčování odborné literatury pro rodiče. Zkvalitnily informovanost rodičů o dítěti a to pomocí záznamníků, které nabízejí k nahlédnutí a ke konzultaci v prostředí sborovny. Podobně jako program Začít spolu, který provádí konzultace rodič-dítě-učitel.

Do budoucna si učitelky mateřské školy ujasnily, jaké další aktivity by společně s rodiči ještě chtěli uskutečnit. V plánu mají návštěvy rodičů v jejich zaměstnání. Již nyní mají domluvenou exkurzy do pekárny. Tímto prvkem se spolupráce mateřské školy a rodiny ještě více otevře a rozroste o nový prvek, který povede ku prospěchu vývoje předškolního dítěte a ke zkvalitnění vzájemné spolupráce mezi školou a rodinou na mateřské škole Šestajovická.

Autorka se přesvědčila o tom, že přímá a vzájemná komunikace učitele a rodiče je nejefektivnější forma spolupráce, která mnohdy zabraňuje zbytečným nedorozuměním. Vstřícnost a ochota vzájemné komunikace vedou k pozitivní atmosféře v procesu výchovy a vzdělávání dítěte.

S celým pedagogickým sborem se domluvili, že dotazník mapující stav vzájemné spolupráce a zjišťující očekávání a představy rodičů, budou v budoucnu rozdávat rodičům v tříletém intervalu. To by mělo zajistit neustálý kontakt s rodiči, který pomůže zlepšit kvalitu vzájemné spolupráce mezi školou a rodinou.

POUŽITÁ LITERATURA:

GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. *Vzdělávací program Začít spolu pro mateřské školy*. Praha: PORTÁL, 2007. ISBN 80-7178-815-5.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: PAIDO, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HAVLÍNOVÁ, M. *Rámcové kurikulum a modelový program podpory zdraví v MŠ*. Praha: PORTÁL, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HAVLÍNOVÁ, M. *Škola podporující zdraví*. Praha: SZÚ, 1999. ISBN 80-85217-69-1.

HAVLÍNOVÁ, M. *Zdravá mateřská škola*. Praha. PORTÁL 1995. ISBN 80-7178-048-0.

HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: PORTÁL, 2004. ISBN 80-7178-888-0.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: PORTÁL 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: PORTÁL, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: SPN, 1975.

KRÁLOVÁ, Z. *Školní vzdělávací program na rok 2010/2011*. Praha, MŠ Štolmířská 2010.

KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu : metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Praha: PORTÁL, 2007. ISBN 80-7178-815-5.

LACINOVÁ, L. *Příručky o výchově pro rodiče*. Pedagogika, 2004, 54, č.4, s.355-371.

OPRAVILOVÁ, E. *Léto v mateřské škole*. Praha. PORTÁL 1998. 80-7178-245-9.

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole*. Praha: PORTÁL, 2003. 80-7178-847-3.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: PORTÁL, 1997. 80-7178-170-3.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: PORTÁL, 2003. 80-7178-772-8.

RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K. *Škola a /versus/ rodina*. Masarykova universita v Brně. 2004. ISBN 80-210-3598-6.

SPIPKOVÁ, V., TOMKOVÁ, A, a kol. *Kvalita učitele a profesní standard*. Praha: UK, 2010. ISBN 978-80-7290-496-9.

ŠPAČKOVÁ, R. *Předpoklady úspěšné spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou*. Praha: RAABE, 1997.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. *Rámcový vzdělávací program*. Praha: TAURIS, 2006. ISBN 80-87000-00-5.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

SPĚVÁKOVÁ, J. *Vybrané kapitoly z předškolní pedagogiky*. Dostupné na Internetu: <<http://www.pedgym-kv.cz/PED-2P/>> [cit.02.09.2009]

Dostupné na Internetu: <<http://www.sos-ub.cz/prevence/hyp24a.pdf>> [cit.03.03.2011]

Dostupné na Internetu: <<http://www.sbscr.cz/?t=1&c=33>> [cit.09.06.2010]